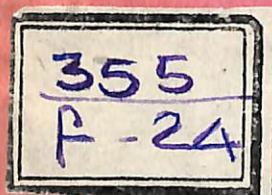

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ՍՈՎՈՐԻՐ
ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Պետական Հրատարակչություն — Յերեվան, 1928

355

F-24

8 FEB 2013

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ՍՈՎՈՐԻՐ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՀՈՐՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ - 1928

28 FEB 2013

40.336

11 MAR 2010

ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ.

Համաշխարհային բուրժուազիան վախենալով խորհրդային Միության աշխատավորության՝ մեր չերկրի սոցիալիստական շինարարության ճակատում ունեցած հաջողություններից, ձգտում է զինված ուժով խանգարել այդ շինարարությունը:

Կուսակցության 15-րդ համագումարն իր ամբողջ լրջությամբ զրեց իմպերիալիստական նոր պատերազմի և սոցիալիստական խորհրդային հանրապետությունների վրա ռազմական նոր հարձակումն ախտապարաստելու վտանգի խնդիրը: 1914—1918 թ. թ. արշունակի սպանդանոցից դեռ նոր միայն դուրս յեկած իմպերիալիստական աշխարհը հիմնական պատրաստություն և տեսնում աշխարհի նոր բաժանման համար մղվող պայքարի համար:

Հակառակ միամիտ խաղաղասերների և սոցիալ-համաձայնողականների աչքն անդամների, վոր 1914—1918 թվի համաշխարհային պատերազմը հանդիսանում է վերջինը, իմպերիալիստական պետությունների միջև տեղի ունեցող մինչպատերազմյան ծալրահեղ հակամարտությունները չվերացան:

Ընդհակառակը, նա, ինչպես այդ իր ժամանակին նախատեսվել էր մեր կոմունիստական կուսակցությունը, ավելի խորացել է: Նոր պատերազմի անխուսափելիությունը ներկայումս պարզ է բոլորի համար:

Դրանեպլար 849 ր հ. 812 Տիրած 2000

Պետերսբուրգի 2-րդ տպարանի հրատարակած — 885

24191.9

Համաշխարհային բուրժուազիայի միակ ձգտումն է՝ վոչնչացնել ԽՍՀՄ:

Վերջին ժամանակներս կապիտալիստական աշխարհը գործ է դնում բոլոր հնարավոր միջոցները, վորպեսզի ԽՍՀՄ-ի հետ պատերազմ սկսելու առիթ գտնի: ԽՍՀՄ-ի վրա ռազմական այդ հարձակման ակտիվ կազմակերպողը հանդիսանում է Անգլիան, վորը վերջին ժամանակներս մի շարք ուժեղ հարվածներ ստացավ ինչպես իր սեփական բանվոր դասակարգի նույնպես և չինական հեղափոխություն կողմից: Ամեն տեսակի վորձեր են արվում ԽՍՀՄ-ի դիվանագիտական և ռազմական ողակման համար. կնքվում են մի շարք պայմանագրեր, վորոնք մեր վրա հարձակում պատրաստելու ուղղակի նպատակն ունեն: Անգլիայի ղեկավարությունը հարձակում կատարվեց Պեկինի խորհրդային ներկայացուցչության և Լոնդոնի առևտրական ներկայացուցչության վրա: Անգլիական կառավարությունը առանց վորևե հիմունքների և արդարացումների խղեց իր դիվանագիտական հարաբերություններն ու կապերը Խորհրդային Միության հետ: Անգլիան ակտիվ աշխատանք է տանում մեր վրա հարձակում կատարելու համար—միջառնի պետություններից բոլի կազմակերպելու ուղղությունը:

Մենք ականատես ենք լինում անկյուններից մեկ հասցրած մի շարք հարվածներին, ինչպիսիք են Լեհաստանի մեր ներկայացուցիչ ընկ. Պոլկովի սպանությունը, ընկ. Լիզարևի վրա կատարած մահափորձը և այլն: Մենք ականատես ենք մեր թշմառներին հակահեղափոխական նոր կազմակերպություններին ու յի-

ւույթներին (Շախտինսկի շրջանի տնտեսական հակահեղափոխությունը): Այդ բոլորը կատարվում է Անգլիայի ղեկավարությունը: Այդ բոլորն արվում է ԽՍՀՄ պատերազմի մեջ քաշելու համար:

ՍՊԱՌՍԶԻՆՄԱՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ.

Կապիտալիստները շատ են խոսել և խոսում են զինաթափման մասին: Բայց այդ բոլորը լոկ խոսքեր են միայն:

Այդ ուղղությունը արված բոլոր յենթադրությունները և հայտարարությունները կեղծավորություններ և կատակերգություններ են, ուրիշ վոչինչ. իրականում բոլոր յերկրների կապիտալիստական պետությունները շարունակում են տենդորեն սպառազինվել: Զինաթափման նախապատրաստական հանձնաժողովի աշխատանքները,—վորի նիստերը տեղի եյին ունենում ժընևում, վերջացան: Զինաթափման հարցերը, ինչպես և պետք եր սպասել, առաջիկա նման մնացին չլուծված:

Զինաթափվել, այլ ինչքան կարելի յե լավ սպառազինվել—ահա բուրժուական պետությունների ներկայացուցիչների պատասխանը: Այդ առթիվ ուղղակի և բոլորի համար բավականին հասկանալի լեզվով ասացին խորհրդային ներկայացուցիչները, իրենց ղեկավարացիայում շնչելով, վոր «ԽՍՀՄ-ի կառավարությունը ինչպես առաջ, նույնպես և այժմ գտնում է, վոր կապիտալիստական կարգերի պայմաններում հիմք չկա ռազմական վերահաս ընդհարումների պատճառների վերացումն հավատարմա:

Մենք միշտ ձգտել ենք խաղաղության, Մենք միշտ աշխատել ենք ոգտադորձել բոլոր հնարավորությունները, վերպեսդի անցկացնենք մեր խակական գինաթափության և խաղաղության առաջարկը:

Այդպես և յեղել մինչև այժմ Խորհրդային Միության վերաբերմունքը գինաթափման հարցի նկատմամբ, այդպես և նա մնացել և, այլ կերպ լինել նա չի կարող: ԽՍՀՄ առաջադրել և ընդհանուր և լրիվ գինաթափման պլանը:

Նա առաջարկել և ամբողջովին վերացնել ցամաքային, ծովային և ողային ուժերը: Սակայն բոլոր այդ հայտարարությունները և առաջարկությունները բուրժուական մամուլում առաջ են բերել վրդովմունք և կատաղություն:

Կապիտալիստական պետություններն ամեն միջոց ձեռք են առնում, վորպեսդի ավելացնեն ռազմական բյուջեն, ուժեղացնեն իրենց բանակի անխնիական սպառազինումը և ավելացնեն նրա քանակը: Պահվում են մինչպատերազմյան քանակի՝ ցամաքային, ծովային հսկայական բանակ, անորինակ չափերով տվելանում և ծովային նավատորմի մարտական միավորների քանակը, կատաղորեն զարգանում և ողանավատորմը:

Ներքև բերված թվական տվյալները կարող են հանդիսանալ այդ բոլորի ցայտուն ապացույցը:

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԸ:

Անգլիան, Ֆրանսիան, Իտալիան և Հյուս. Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները 1913 թվին սպառազին-

ման համար ծախսել են 1 միլիարդ 980 միլիոն ռուբլի վոսիլով, իսկ 1925 թվին նույն այդ պետությունների ռազմական բյուջեն կազմում էր 3 միլիարդ 10 միլիոն ռուբլի: Մեր հարևան նոր կազմված պետությունների ռազմական ծախսերի չափը ևս չի խոսում գինաթափման ոգտին:

Այսպես, որինակ, Լեհաստանը, Ֆինլանդիան, Լատվիան, Եստոնիան և Ռումինիան իրենց սպառազինման համար ծախսել են 166,200,000 դոլլար, իսկ 1925 թվին այդ ծախսերը հասել են 203,700,000 դոլլարի:

Մեծ և մեղ հարևան վոքը պետությունները իրենց ռազմական ծախսերի ավելացման հետ միաժամանակ, 1913 թվի համեմատությամբ, ավելացնում են նաև ցամաքի բանակի քանակը: Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների ցամաքային բանակի թիվը 1913 թվին կազմում էր 1.610.000 մարդ, իսկ այժմ հասնում և մինչև 1.821.000-ի:

Մեր հարևանները—Ֆինլանդիա, Եստոնիա, Լատվիա, Լեհաստան և Ռումինիա—բանակի ընդհանուր թիվը 1926 թվին կազմում էր 479,000 մարդ, 1927 թվին հասավ 556.000-ի:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, վոր մեր հարևան պետություններում ևս տարեցտարի ավելանում և բանակի թիվը:

Մինչդեռ 150.000.000 բնակչութուն ունեցող ԽՍՀՄ պահում և ընդամենը 562.000-անոց բանակ:

Վերցնենք միքանի տվյալներ արտասահմանյան բանակների և մեր Կարմիր բանակի քանակական հա-

ընդհատվածները ցույց տալու համար: Որինակ, Ֆրանսիայում ամեն մի 10 հազար բնակչին ընկնում է 200 զինվոր, Լեհաստանում և Ռումինիայում—100. ական զինվոր: Իսկ մեծ են արդյոք այդ պետությունները ԽՍՀՄ-ի հետ համեմատած: Վոյ, իհարկե: Ամբողջ Ֆրանսիան փոքր է միայն Արխանգելսկի նահանգից, իսկ Լեհաստանը և Ռումինիան բոլորովին փոքր և աղքատ պետություններ են: Յեվ անա այդ պետությունները բնակչության ամեն մի 10.000 մարդուց 100—200-ը վերցնում են բանակ: Մինչդեռ ԽՍՀՄ-ում բնակչության այդ նույն քանակին միայն 41 կարմիր-բանակային է ընկնում:

Վերևում բերված թվերը ցատու են կերպով ցույց են տալիս ապագա իմպերիալիստական պատերազմների անխուսափելիությունը և այն, վոր բոլոր կապիտալիստական չերկրները տենդորեն սպառազինվում են այդ պատերազմների համար:

Ահա թե ինչու աշխատավորությունը պետք է ուսումնասիրի ռազմական գործը: Ահա թե ինչու ռազմական գիտության գործնական ուսումնասիրությունը լայն ասպարեզ պետք է գտնի մեր Խորհրդային Միության բանվորների և գյուղացիների շրջանում, մեր չերկրի ինքնապաշտպանության աշխատանքների ընդհանուր սիստեմի մեջ:

Ամեն մի աշխատավոր պետք է գիտենա, վոր պատերազմն անխուսափելի չէ, նա պարտավոր է զրա համար պատրաստվել, նա պետք է գիտենա, վոր կարմիր բանակում ձեռք բերած կարճատև ուսուցումով անհնար է ամեն ինչ ուսումնասիրել, անհրաժեշտ է ամեն ղեպը ու ամեն տեղ ամբաջնել ռազմական գիտությունն ու փորձը:

Աշխատավորի վրա դրվում է ծանր և միաժամանակ պատվավոր խնդիր՝ պաշտպանել խորհրդային իշխանությունը, Հոկտեմբերյան հեղափոխության նվաճումները:

ԾՈՎԱՅԻՆ ՅԵՎ ՈՂԱՅԻՆ ՆԱՎԱՏՈՐՄԸ:

Անգլիայի ծովային նավաշինարարության 1922—23 թ.—1932—33 թ. շրջանի ծրագիրը նախատեսում է ծովային «թեթև» ուժերի ավելացումը հետևյալ կերպ. ջրի վրայով գնացող նավերը 54%-ով, ջրասույզ նավերը 45%-ով, Հյուս. Ամ. Մ. Նահանգները նախատեսում են համեմատական ավելացում 24%-ով ջրի վրա գնացող և 14% սուզանավերով: Յապոնիան—80%-ով ջրի վրայի և 72%-ով ջրասույզ նավերի: Ֆրանսիան—300% ջրի վրայի և 200% ջրասույզ նավերի:

Ներկայումս մեր Բալտիկ և Սև-ծովյան նավատորմն իրենց մարտական պատրաստությունը չեն գիշում ցարականին: Մեր քաղաքականությունը խաղաղության քաղաքականություն է: Հարձակման մենք չենք պատրաստվում, բաց մեր վրա հարձակում սկսելու դեպքում ծովային կարմիր նավատորմը պատրաստ է մեր ափերը պաշտպանելու համար: Յերբ Բալտյան նավաշնկատը դուրսցնելով ծով, նա իբր թե մեծ անհանգստություն առաջ բերեց Բալտյան պետություններում:

Անգլիական կառավարությունը, այդ տպավորությունները թուլացնելու քողի տակ էր, վոր նավատորմը ուղարկեց Բալտյան նավահանգիստները—Ռեվել—Հելսինգֆորս, իսկ ըստ էության այդ զբոսան-

քը վոչ ալ ինչ եր, քան կուլակ, բուռնք, վոր ցույց եր տալիս անգլիական բուրժուազիան: Նա ուզում եր մեզ և մեր հարևաններին ցույց տալ իր ուժերը, իբր թե պատեհ առթիվ մենք միջոց ունենք խորհրդային իշխանությունը խեղդելու համար:

Ի պատասխան այս ծրագրի մեզ անհրաժեշտ և ալելի քան ուժեղ կերպով կպչել Կարմիր նավատորմիդի սմրացման գործին:

Կապիտալիստական չեղերների կողմից վոչ պակաս լարվածությամբ և առաջ տարվում քիմիական պատերազմի պատրաստությունը (քիմիական, կործանիչ միջոցների արտադրության բարձրացումը), վորը արտակարգ արագությամբ գործադրվում և բոլոր կապիտալիստական չեղերներում:

Ֆրանսիայում խտացված ազոտի արտադրությունը,—վորն անհրաժեշտ և թունավոր և պայթուցիկ նյութերի համար, առանց վորի և վոչ մի բանակ չի կարող կռվել,—հասնում և հարեկան 200,000 տոննի: Յապոնիայում ռազմա-քիմիական հետազոտությունների համար մի տարվա ընթացքում բաց և թողնված 5,000,000 ռուբլի վոսկով:

Լեհաստանը, վոր դեռ 1923 թվին բավականին թույլ եր, նույնպես խոշոր հաջողություններ և ձեռք բերել քիմիական արդյունաբերության զարգացման բնագավառում: Լեհաստանում խտացված ազոտի տարեկան արտադրությունը հասնում և 30.000 տոննի:

Իմպերիալիստական պատերազմը հսկայական չափերով առաջ մղեց ավիացիայի զարգացման գործը:

Ֆրանսիան, վորը մինչ պատերազմն ողային նավատորմիդով աշխարհիս ամենահարուստ չեղիներն եր,

1914 թվին պատերազմ մտավ 134 սավառնակով, իսկ պատերազմի վերջում նա արդեն ուներ 36,000 սավառնակ 49,000 ողագնացներով և մեքենավարներով, իսկ ողանավային արդյունաբերության միջ աշխատում էին 186,000 մարդ:

Նույն չափերով մոտավորապես զարգացրել են իրենց ողային ուժերը նաև միքանի ալ խոշոր պետություններ:

Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Հ. Ա. Մ. Նահանգների ողային նավատորմը 150 գործող միավորներից 1923 թվին, հասել և մինչև 3,550 միավորի 1926 թվին, այսինքն ավելացել և 20 անգամ:

Ֆինլանդիայում, Լատվիայում, Լեհաստանում և Ռումինիայում 1923 թվին սավառնակների թիվը (վորոնք գտնվում են շարքում) 260 եր, իսկ ներկայումս հասնում և 800-ի:

**ՌԱԶՄԱ-ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՅԵՎ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆԱՅՈՒՄԸ ԿԱՊԻՏԱ-
ԼԻՍԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ.**

Բացի խորհրդային իշխանության դեմ ուղղված պրովոկացիոն քաղաքականությունից, բացի ցամաքային, ծովային և ողային բանակի կանոնավոր բնակազմային զորամասերից, բուրժուազիան կառուցում և իր դասակարգային ռազմա-հասարակական կողմակերպությունները: Բուրժուազիան ամեն կերպ կազմակերպում և սպիտակ-գվարդիական բանդաները, վորոնք խաղաղ ժամանակ կատարում են գործադուլային կոմիտեների (շաբեկբեկներ) դեր և հանդիսանում են

բուրժուական պետութիւնները կամավոր պահապանները, իսկ պատերազմի ժամանակ վորպես ժանդարմերական հարցուրակներ պետք է պաշտպան կանգնեն կալվածատերերի և կապիտալիստների տիրապետութեանն ընդդէմ զինված բանվորները և գյուղացիները: Իտալիայում, որինակ, գոյութիւն ունի այսպէս կոչված «ազգային ապահովութեան կամավոր միլիցիա» — ավելի ճիշտ՝ Մուսսոլինիի ֆաշիստական միլիցիա, վորն իր շարքերում համախմբել է մինչև յերեք հարցուր հազար ֆաշիստներ՝ կազմված մանր-բուրժուազիայի թափթիփուկներէ, ապագասակարգայնացած ելեմենտներէ: Ֆինլանդիայում «Շուցկոր» ազգա-հասարակական կազմակերպութիւնը կանոնց ոժանդակ կազմակերպութեան հետ հաշվում է մինչև 100,000 մարդ:

Լեհաստանում Պիլսուդսկին իր հեղաշրջումը կատարեց հենվելով «Стрелец» միութեան վրա, վորն իր շարքերում ուներ 250,000-ից ավելի մարդ: Այդ միութեան շարքերում վորպես մշտական աշխատողներ կային իսկական զինվորական ծառայութեան մեջ գտնվող մինչև 1500 սպաներ և չեմթասպաներ: Բացի «Стрелец» միութեանից Լեհաստանում գոյութիւն ունի «ողային պաշտպանութեան միութիւն», վորի նպատակն է նպաստել լեհական ողջ գնացութեան զարգացմանը և բազմակողմանիորեն ուսումնասիրել քրմիական պաշտպանութեան, ավելի ճիշտ՝ և հորձակման միջոցները: Վերև հիշված ընկերութեան տարեկան բյուջեն 1927 թվին կազմում էր 2,000,000 ռ. վոսկով: Անգլիան նույնպէս 1926 թ. ընդհանուր գործադուլից հետո սկսեց կազմակերպել կիսաֆաշիստական խմբեր «Հայթիայթում» անունով, վորոնք ունեն շտրեյկբրեխե-

րական և հակահեղափոխական նպատակներ ու խնդիրներ: Բացի հիշատակված առգմական ընկերութիւններից կապիտալիստական չերկրներում ընակչութեանն ազմականացման համար գոյութիւն ունեն զանապաւն մարմիններ: Ֆրանսիան ընդունել է զինվորական նոր որենք, վորն համաձայն «պատերազմի ժամանակ բոլոր ֆրանսիացիները և ֆրանսահպատակները, առանց սեռի և հասակի խտրութեան, նույնպէս և լեզու կազմակերպվող բոլոր խմբակները, պարտավորվում են մասնակցել յերկրի պաշտպանութեան գործին և նպաստել նրա գոյութեանն նյութական ու քարոյական ապահովութեանը: Այսպիսով կապիտալիստները ձգտում են ամբողջ չերկիրը դարձնելու մի մարտունակ բանակ իրենց սեփական շահերը պաշտպանելու համար:

ԻՆՁՈՒ ՆՍՄԱՐ ՊԵՏԲ Ե ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ.

Խորհուրդների համամիութենական 3-րդ համագումարը լարված ուշադրութեամբ լսելով հանդուցյալ Ֆրունզեի զեկուցումը, վորոշեց. «Անհրաժեշտ է ամենալաշն կերպով տարածել ազգական և առգմաքաղաքական զիտութիւնը ընակչութեան բանվորները, գյուղացիների և հատկապէս չերիտասարդութեան մեջ»:

Ինչո՞ւ համար է այդ անհրաժեշտ:

ա) Նրա համար, վոր Խորհրդային Միութեան բոլոր աշխատավորները, առանց բացառութեան, հարկավոր բոպելին կարողանան զենքը ձեռքերին պաշտպան կանգնել Հոկտեմբերյան նվաճումներին:

բ) Վորպեսդի կրճատվեն ռազմական ծախքերը, վորպեսդի հնարավոր լինի բանվորներին և գյուղացիներին վորքան կարելի չե քիչ ժամանակով կտրել խաղաղ աշխատանքից և բանակի շարքեր կանչել:

Կարմիր բանակի քանակը մեղանում կրճատված և մինչև 562,000 մարդ: Սա կազմում և ցարական բանակի միայն չերրորդ մասը, վոր նա պահում էր մինչև համաշխարհային պատերազմը: Մեր չերկրի զինված ուժերի մեծ մասը փոխադրված և սխտեմում, զինվորական իսկական ծառայության կարճ ժամկետներով:

Բնակչության 240 հոգուն, ինչպես ասված էր վերևում, մեղանում ընկնում և մի զինվորական ծառայող, մինչդեռ Լեհաստանում բնակչության 100 մարդուն ընկնում և մի զինվոր:

Մեր Կարմիր բանակը խաղաղ շրջանում—զապն կորիզն և միայն, վորի շուրջը պատերազմի ժամանակ համախմբվելու չեն բանվորա-գյուղացիական ամբողջ մասսաները:

Կարմիր բանակն իր քանակով—զապն առաջապահ զորամասն և, վորը պետք և ընդունի թշնամու միայն առաջին զրոհը: Իսկ հետագայում պատերազմում մասնակցութուն պետք և ունենա Միության ամբողջ աշխատավորութունը, բոլոր նրանք, ովքեր ընդունակ են զենք կրելու: Մեր թշնամիները քնած չեն, այլ տենդաչնորեն պատրաստվում են: Նրանք անդադար մեր դեմ ուժեր են հավաքում: Դրա համար ել հասկանալի չե, վոր ամեն մի բանվոր և գյուղացի պետք և ուսումնասիրի ռազմական գործը և պատրաստ լինի հարկ չեղած բոլեյին խաղաղ քաղաքացուց ռազմիկ դառնալու համար:

Ռազմական տիկնիկան աշխատառարկ և և բարդ: Սակայն պատերազմում ամենից կարևորն, աշխատեա կամ աչնպես, մարդ-ռազմիկն և, իսկ նրա զենքերից զլիավորը հանդիսանում և հրացանը և գնդացիլը:

Այդ զենքերին տիրապետելը, նրանցով թշնամուն ուժեղ և զիպուել խփելը անհրաժեշտ պահանջներից մեկն և, վոր պետք և զիտենա մարտիկը: Հրացանը անշնորհք և անկարող հրաձգի ձեռքին զենք չի, այլ ավելի շուտ ավելորդ բնո:

Թշնամու համար հաճախ վտանգավոր և մի լավ հրաձիգը, քան միքանի տասնյակ վատ հրաձիգները:

Տեսնելով ալգպիսի հրաձիգների դատարկ, վոչ զիպուել հրաձգութունը՝ թշնամին վոչ թե դադարում և նրանց և նրանց զենքի հետ պայքարելուց, այլ, ընդհակառակը, վոպերվում, բարձրանում և նրա տրամադրությունն ու հավատը հանդեպ իր ուժերի: Դրա հետ միաժամանակ վատ հրաձիգներն անտեղի բաց թողնելով իրենց փամփուշտները՝ վառնում են ժողովրդական զույքը, թուլացնում են չերկրի տնտեսական հզորությունը, սռաջացնելով ռազմամթերքի անտեղի վառնում: 1914 - 1918 թ. թ. համաշխարհային պատերազմի ժամանակ ամեն մի սպանվածի և վիրավորվածի վրա բաց և թողնված չեղել միջին հաշվով 14 փ. արժիճ կամ 24,000 գնդակ: Այդ նշանակում և, վոր ամեն մի 24,000 գնդակից կպել և միայն մեկը, իսկ մնացածները գնացել են անտեղի, աննպատակ: Կրակել սովորելու գործը հեշտ չե, նրա սովորելը հեշտ կլինի աչնքան, վորքան շատ ուժեղ ցանկություն և սեր կհայտնաբերվի հանդեպ հրաձգության:

Բնածին լավ հրաձիգներ գոյութուն չունեն, լավ

հրաձիգ մեղանից ամեն մեկը կարող է լինել: Ահա թի ինչու Խորհրդային Միությունն իր անվտանգությունը և գլոբալ-ցինները պետք է կաշն ուղղակիան գործի ուսումնասիրությունը, օտարներն լավ և դիպուկ կրակել: Այն յերկրներում, վորտեղ իշխանությունը պրկա կանգնած են կապիտալիստները, այսինքն մեր ապագա թշնամիները, վաղուց արդեն այդ հասկացել են և հրաձգություն ուսումնասիրությունը գործը վաղուց արդեն սկսել են:

Նրանցից յետ չմնալու և հարկ յեղած բողեյին թույլ չլինելու համար մենք պետք է ուժեղ թափով դարկ տանք հրաձգային գործի զարգացմանը և սովորենք դիպուկ կրակել:

ՏԵԽՆԻԿԱՆ ՅԵՎ ՆՐԱ ԴԵՐԸ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ:

Առաջներում ասում եյին. «Ինչու մենք վախեանք թշնամուց, քանի վոր մենք շատ ենք, նրանց պխարկներով յետ կտանք»:

Այժմ, յերբ թշնամին հեշտությունը կարող է կրակել թնդանությունից մինչև 10—20 և նույնիսկ դեռավել կիրմետը, յերբ նա հնարավորություն ունի սալատակի ոգնությունը սղից վայր թափելու պայթուցիկ նյութեր և թունավոր գազեր, մենք, ինչքան էլ վոր քանակով շատ լինենք, մերկ ձեռքերով թըշնամուն վոչինչ անել չենք կարող. հարկավոր է մեղ ունենալ միջոցներ նրան և՛ հեռու և՛ մոտ տարածությունից խփելու համար:

Այս բոլոր միջոցները, վորոնք հարկավոր են— մեղ համար ամենաքիչ կորուստներով— թշնամու նը-

կատմամբ հաղթանակ տանելու համար, կրում են «ապմական տեխնիկայի միջոցներ» անունը:

ԽՄՀՄ-ի յուրաքանչյուր քաղաքացի պետք է այդ միջոցների մասին գաղափար ունենա, վորպեսզի հասկանա, թե ինչ արժեք ունի ուղղակիան տեխնիկայի այս կամ այն միջոցը:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՎՈՒՄ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ:

Այժմյան պատերազմները գործող զորամասերից պահանջում են գանաղան տեսակի հատկություններ, զրա համար էլ զորքերը լինում են գանաղան տեսակի: Թվենք նրանցից ամենագլխավորները. հետեակը, հեծելազորը, հրետանին, ճարտարապետական, զրահապատ, քիմիական, կապի զորամասերը և, վերջապես, ողազնացությունը: Զորքերի այդ ամեն մի տեսակը կարիք է գգում ուղղակիան տեխնիկայի իր յուրահատուկ միջոցներին: Զորքերի այդ ամեն մի տեսակին ունի իր թե ուժեղ և թե թույլ կողմը:

Նրա համար, վորպեսզի հնարավոր լինի կապիտալիստների կողմից մեր վրա հարձակում գործելու դեպքում նրանց արագ և ուրժանի հակահարված տալ, անհրաժեշտ է դեռևս խաղաղ ժամանակաշրջանում, բարձրացնել մեր ուղղակիան պատրաստականությունը, ընդգրկելով նրա մեջ բնակչության աշխատավոր լայն մասսաների ուժերը:

Պետք է հիշել, վոր ողազնացության և քիմիայի լայն կիրառման շնորհիվ թեքերը, վորպես այդպիսին, զաղարում և գոյություն ունենալուց ապագա պա-

24197-59

տերազմներում: Հակահեղափոխական ապստամբու-
թյան, սպիտակ-գլխազգեստի ելեմենտների և կուլա-
կաչին խավերի յեղուցթի դեպքում անհրաժեշտ և ցու-
ցահունել բացառիկ պատրաստութուն դասակարգային
սլաքարի բոլոր շրջաններում չերկրի թե՛ ներսում և
թե՛ դրսում:

Կռիվն իմպերիալիստների դեմ — դա կռիվ և բուր-
ժուազիայի դեմ, վորտեղ ևլ վոր նա համարձակվի
զլուխ բարձրացնելու:

Դասակարգային պատերազմի աչդ պայմանները
կարող են ճակատի շրջաններ ստեղծել աշխարհ, վոր-
տեղ մի ալլ դեպքում ամենից քիչ կարելի յեր սպա-
սել: Մեզ անհրաժեշտ է աշխատավորության ռազմա-
կան պատրաստության համար աշխատել դանազան
զծելով: Բանվորների, գյուղացիների, բանվորուհիներ-
ի, գեղջկուհիների, արդյունաբերության և հաղոր-
դակցության աշխատավորների, պահեստի պետկազմի,
զորացրված կարմիր-բանակայինների, չերկրային զո-
րամասերի փոփոխական կազմի, ուսանողների շրջա-
նում և ամենուրեք, ուր կան կադրեր, վորոնք կարող
են ոգտագործվել ճակատում կամ թիկունքում համաշ-
խարհային կապիտալի հետ կռվի բռնվելու դեպքում:
Դրա համար ևլ բանվորները, վորպես մեր չերկրի աշ-
խատավորության ավանգարդ, սովորում են հրացանը
սլինդ պահել իրենց ձեռքերում, արագ կերպով իրենց
արդյունաբերությունը դնել ռազմական ռելսերի վրա,
վարժվում են գործարանները և գավոռները պահպա-
նել ինչպես ցամաքային, նույնպես և ուղային-քիմիա-
կան հարձակումներին: Չպետք է մոռանալ, վոր կապի-
տալիստները մեր վրա սկսած հենց սուսշին հարձակ-

ման ժամանակ կձգտեն խորտակել մեր գործարաննե-
րը, կամուրջները, տեխնիկական կառուցվածքները,
եկեկտրոկայանները, հեռագրերը և այլն: Շարունակ
պետք է հիշել և չերեք չմոռանալ լրտեսների, դավա-
ճանների մասին, վորոնք պատրաստ են իրենց յեր-
կրը, իրենց ժողովուրդը ծախել միքանի տասնյակ
զոլլարներով, ստեղծելով կամ ֆրանկով: Գյուղացիա-
կան միլիտանավոր մասսաների առաջ դրվում է նույն-
պես այսպիսի խնդիր — սովորել պաշտպանելու իր
խորհրդային յերկիրը և հողը, Հոկտեմբերյան հեղա-
փոխության աչդ մեծ նվաճումները: Կարմիր-բանակա-
չիները և պահեստի պետկազմը ինչպես գյուղում,
նույնպես և քաղաքում պետք է իրենց՝ զինվորական
ծառայության ժամանակ ստացած ռազմական գիտու-
թյունը չմոռանան, ալլ, ընդհակառակը, պետք է
աշխատեն լրացնել նոր տեղեկություններով: Ռազ-
մական տեխնիկան և ռազմական գիտությունն անդա-
դար առաջ են գնում:

Կարմիր բանակի շինարարության ամեն մի նոր
նվաճում պետք է հաշտի լինի արձակուրդավորին:

Շատ կարևոր է, վորպեսզի արձակուրդավորը —
զորացրված կարմիր-բանակայինը կանոնավոր կապ
պահի իր նախկին զորամասի հետ, վորտեղից նա կա-
րող է ստանալ խորհուրդներ, լրիվ ցուցմունքներ,
ռազմական և քաղաքական արժեքավոր գրականու-
թյուն և այլն:

Պահեստի պետկազմը պետք է հիշի, վոր յերկրի
պաշտպանության նախապատրաստման և աշխատավո-
րության ռազմականացման գործում իրա վրա ընկ-
նում է մեծ պատասխանատվություն — լինել ռազմա-

կան զաղափարները մասսայականացնողը և կիրառողը: Նա պետք է լինի ուղղմական գիտելիքներն ուսումնասիրող, հրաձգային, սպորտային և այլ խմբակներին տալիս կազմակերպիչն ու ղեկավարը:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՅԵՎ ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ.

Աշխատավորության կազմական պատրաստության աշխատանքները տարվում են զանազան միջոցներով. գլխավորական գիտություններն ուսումնասիրող խմբակներ կազմակերպելու, իրենց, մասսաների խնդրագործունեության կազմակերպման, նրանց բոլոր տեսակի վարժությունների մեջ քաշելու, աշխատավորությունը կարմիր բանակի պարապմունքների և նրա զորաշարժերին մասնակից դարձնելու, Պաշտպանության անկումներ ստեղծելու, ցուցահանդեսներ, հրաձգային մրցություններ, դասախոսություններ և զեկուցումներ կազմակերպելու, այլ և կարմիր բանակի տներին կից հատուկ դասընթացներ կազմակերպելու և այլ ճանապարհներով:

Սակայն ինչ պետք է ուսումնասիրել այդ խմբակներում. ուղղմականապես պատրաստված լինելու և բանվորա դուղացիական հայրենիքն իմպերիալիստների հարձակումներից պաշտպանելու համար տնհրոժեշտ և զաղափար ունենալ զորքերի հիմնական տեսակներին, նրանց նշանակություն, հատկություն, նրանց կազմակերպման և մարտում նպատակահարմար կերպով ոգտագործման մասին:

I. ՀԵՏԵՎԱԿ.

I. ՀԵՏԵՎԱԿԸ ԶՈՐՔԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿՆ Ե.

Հետևակը հանգիստանում է ամենամեծաքանակ և զորքերի ամենահիմնական տեսակը ինչպես մեղանում, նույնպես և բոլոր կապիտալիստական չեղիւրների բանակներում: Հետևակի հաղթությունը կամ պարտությունը վերջին հաշվով նախորդում է ամբողջ բանակի հաղթությունը կամ պարտությունը, հետևապես նաև ամբողջ չեղիւրի, վորովհետև հրետանու կրակից կարելի չէ ծածկվել. տանկաներն ընդունակ են զրավելու, բայց նրանք ի վիճակի չեն պահելու և ամրացնելու այն, ինչ վոր զրավել են: Միայն հետևակի գործողությունն է վճռում մարտի բախտը, քանի վոր իր շարժումներով և գործողություններով հետևակն ընդունակ է զրավելու տեղանքը և թշնամուն տակադեկական տեսակետից դնելու այնպիսի անհրաժեշտ զրույթյան մեջ, վորից դուրս գալու. միակ միջոցն է հանձնվել վորպես գերի, նահանջել կամ ամբողջովին և վերջնականապես վռնչանալ: Զորքերի մնացած բոլոր տեսակները կարող են ոժանդակել միայն հետևակին այդ խնդիրներին իրագործման համար: Հրետանին, հեծելազորը, ուղային և զրահապատ ուժերը, ճարտարապետական գործամասերը նյութապես և բարոյապես վորքան ել մեծ արժեք ունենան, այնուամենայնիվ չեթե անգամ նրանց վռնչացման

և կորստի գնով ե ձեռք բերվում հետևակի հաղթանակը և հակառակորդին պարտութունը, միևնույն ե՝ մարտը շահված ե համարվում: Ընդհակառակը, մարտը տարված պետք ե համարել, չեթի հաղթանակում ե թշնամու հետևակը:

«Վոչ մի հաղթանակ վճռական ե հաջող չի լինելու, չեթե հետևակը նահանջի»¹⁾, ինչպես այդ առթիվ ճիշտ նկատում ե ռազմագետներից մեկը:

2. ՀԵՏԵՎԱԿԻ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

Հենց հետևակ անունը խոսում ե այն մասին, թե իրենից ինչ ե ներկայացնում զորքերի այդ տեսակը: Հետևակը կազմված ե հետիոտն մարդկանցից, զինված ե անպիսի զենքերով, վորոնք մարտում տեղափոխվում են մարդկային ուժերով և ընդունակ են ինչպես հեռվից, նույնպես և մոտիկից ընդհարվելու: Գեպքում քնաս հասցնելու թշնամուն:

Արգելադրված ե խոչընդոտներ հետևակի համար գրեթե գոյություն չունեն:

Լեռները, փոքր ճահիճները, գետերը, անձրևը, ցիխը, մառախուղը, ցերեկը, գիշերը—վոչինչ նրան կանգնեցնել չի կարող: Դրա համար ե, վոր նա հանդիսանում ե զորքերի այն միակ տեսակը, վորն ընդունակ ե գործելու ամեն տեսակի պայմաններում՝ հարձակվել, պաշտպանվել, գրոհ տալ թշնամուն, ամրանալ գրաված տեղանքում, կատարել հետախուզություն և այլն: Հետևակի ամենափոքր մասերը, անգամ առանձին մարտիկները հնարավորություն ունեն նախա-

1) Մորդով.—«Հետևակի տակտիկան» էջ 7:

պատրաստել կրակը և հարվածել սվինով, այսինքն նրանք ընդունակ են մինչև վորոշ աստիճան գործելու ԻճԲՏՈՒՐՈՒՅՑ, անկախ զորքերի մյուս տեսակների ներկայացուցիչներից:

Յեթե հրետանին և տխնիկական զորամասերը տիրապետում են շարժմանը և կրակին, հեծելազորը—շարժմանը և հարվածին, ապա հետևակը միակն ե ամբողջ բանակից, վոր կարող ե գործադրել գործողության այդ բոլոր միջոցները—շարժումը, կրակը և հարվածը, առանց վորեւ ղժվարությունների, ամեն բոպե անցնելով մեկից մյուսին, հարմարեցնելով այդ գործողությունները տեղին և պայմաններին:

ՓԵԿԱԽՈՒՐՅՈՒՆԸ ԳՐԾՈՂՈՒՅԱՆ ԱՔԸ.— Հետևակի յերկրորդ արժեքավոր և զրական հատկությունը—համեմատած մյուս տեսակի զորքերի հետ, վորոնք իրենց գործողություններով կապված են ձիերի և մեքենաների հետ, — հանդիսանում ե նրա անկախությունը և ինքնուրույնությունը իր գործողությունների մեջ:

Ձին հեծվորին շարժման և ուժեղ հարվածի հընարավորություն ե տալիս, բայց նա միաժամանակ հանդիսանում ե նրա թուլ կողմը, վորովհետե հեծվորին անմատչելի չե այն, ինչ վոր անմատչելի չե և ձիուն: Հեծվորը վախենում ե այն բոլորից, ինչից վախենում ե ձին, հրաձգության դիպուկությունը ձիու վրայից շատ աննշան ե, հեծվորների շղթան նկատելի չե թշնամու համար, և նրանց գործողությունը մեծ չափերով կապված ե տարվա, որվա զրույթյան և չեղանակների հետ:

Ավելի շատ կապված ե մեքենայի և նրա ան-

նշան ջարդվածքների և անկանոնությունների հետ հրետավորը, ողահուն և ամեն մի մասնագետ, վորովհետև ենթադրեց զործողությունը մեծ կախում ունի միջերման և լավ ճանապարհների գրությունից. միայն հետևակն ե ընդունակ գործելու ամենուրեք, վորտեղ կարող և գրվել մարդկային վոտքը:

Համառությունը մարտում.— Հետևակը շնորհիվ իր ինքնուրույնությունը, անկախություն և մյուս զորամասերի հետ քիչ կապվածություն, կարող ե մարտում ցուցահանել ամենաշատ և ամենալավ համառություն: Լավ պատկերացնելով իր առաջադրած նպատակը, լավ վարժված և կռվել ցանկացող հետևակն ընդունակ ե և կարող ե ցուցահանել մարտում բացառիկ համառություն, վորպիսին անհասանելի չե զորքերի մյուս տեսակներին: Հարձակման դեպքում հետևակը շարժվել և գործել կարողանալով ամեն տեսակի տեղանքում, ռարվա և որվա ամեն ժամանակ, վարպետորեն ոգտագործելով անգամ ամենավոքը ծածկոցները և թագստոցները, չնայած այժմյան տեխնիկայի կրակի ուժին, կարող ե մոտենալ մինչև թշնամին և հարվածել նրան իր կրակով, սվինով և ուժով, նախապատրաստել գրոհը և կատարել այլպիսին, տիրանալ թշնամու գրաված վայրին, ամրացնել տյն և չերկար ժամանակ պահել թշնամուց դժրաված տեղանքը՝ չնայելով թշնամու հակազդունին:

Պաշտպանություն զենքում միայն հետևակն ե ընդունակ պաշտպանելու ֆրոնտը և վճռական մոմենտին հակահարված տալու կրակի և սվինի ուժով, իչիք դարձնելով թշնամու բոլոր ջանքերը անկախ նրա տեխնիկայից և քանակապես գերազանց ուժերից:

3. ՀԵՏԵՎԱԿԻ ԹՈՒՅԼ ԿՈՂՄԵՐԸ.

Տիրապետելով գործողությունը բոլոր չերեք միջոցներին—ինքնուրույնությունը, անկախությունը և համառությունը—հետևակը, իհարկե, չի կարող լինել ուժեղ այդ բոլոր միջոցներից ամեն մեկի մեջ. դրա համար ել նա իր ուժեղ կողմերի հետ միաժամանակ ունի նաև իր թույլ կողմերը:

Հետևակը շարժվում ե դանդաղ: Ամենանպատավոր պայմաններում (հարթ ճանապարհ, լավ յեղանակ և այլն) նրա շարժման արագությունը մեկ ժամում 4—5 կիլոմետրից ավելի չի լինում, հետևապես նրա հետախուզությունը նեղ ե և սահմանափակ, նա չի կարող թշնամուն նախազգուշացնել, նրա առաջխաղացումը կանգնեցնել տակտիկական և քաղաքական տեսակետից կարևոր նշանակություն ունեցող կետերում, հաջողությամբ գործել թեքում և թիկունքի խորքում և հետևել փախչող թշնամուն, նրան վերջնականապես ջարդելու նպատակով: Հետևակն ի վիճակի չե առանց հրետանու ոգնություն հետևանք և զրա-հապատ ուժերի դեմ: Նա ամեն ժամանակ չի կարող միայնակ չլա գնալ և տեխնիկական բարդ խնդիրներ լուծել, ինչպիսիք են՝ քողարկումը, ամրությունների կառուցումը, թունավորված և գետերով շատ տեղանքում արհեստական մեծ խոչընդոտների դեմ կռվելը և այլն:

Հետևակի ուժն անդադար պահպանում ե և կարեք ե զգում շարունակաբար լավ պատրաստված համալրումներին:

4. ՀԵՏԵՎԱԿԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.

Հետևակն ընդունակ է իրազործելու ամենաբարդ և բազմատեսակ խնդիրներ: Սակայն այստեղից չի հետևում այն, վոր նա կարող է բոլոր տեսակի խնդիրները նույնությամբ և միորինակ հեշտությամբ իրագործել:

Պատահում են մի շարք այնպիսի դեպքեր, չերը նրանք հաջողությամբ լուծվում են հսկայական կորուստի գնով, և կամ յերբ հետևակի մինչև ամենավերջին ջանքերի գործադրումով անգամ հաղթանակ ձեռք չի բերվում: Դրա համար ել պետերը և մարտիկները լավ պետք է իմանան, վոր հետևակին ամեն ժամանակ և ամեն դեպքում անհրաժեշտ է զորքերի մյուս տեսակների ոժանդակությունը: Բայց պատերազմում չերբեմն պատահում են այնպիսի դեպքեր, յերբ հետևակին մնում է միայն իր ուժերով լուծել իր առաջ գրված բոլոր խնդիրները, հույս չգնելով զորքերի մյուս տեսակների ոգնություն: Վրա, վորովհետև հետևակը զորքերը գուցե պահանջված ժամանակին չկարողանան ոգնություն հասնել, կամ թե ժամանակը չի ներում սպասելու նրանց ոգնությունը: Հետևակը պետք է գիտենա, վոր նման դեպքերում նա կարող է և պարտավոր է խնդիրը լուծել իր սեփական ուժերով ու միջոցներով, կանգ չառնելով և վոչ մի գոհողություն առաջ:

5. ՀԵՏԵՎԱԿԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ.

Հետևակի ամենալավ և նպատակահարմար ոգտագործման համար անհրաժեշտ է, վոր նա պատերազմի բոլոր պայմաններում կազմակերպված լինի իր տակտիկական հատկությունների և գործողությունների ընդլայնման համապատասխան կերպով:

Հետևակի կազմակերպումը պետք է ապահովի նրա ղեկավարության հարմարությունը, տեղափոխությունների և տեղավորումների հնարավորությունը, ամեն քանակի զորամասերի և ամեն տեսակի տեղանքում մարտ վարելու համապատասխան հնարավորությունները և այլն:

Այժմյան կրակի հզորությունն ստիպում է մարտի դաշտում գործել մարտական նոսր շարքերով, վորոնք կազմված պետք է լինեն փոքր խումբերից: Վորպեսզի այդ խմբերը կարողանան թըշբաններից: Վորպեսզի այդ խմբերը կարողանան թըշբանում հարվածել ուժեղ կրակով, նրանց կազմում պետք է լինեն գնդացիներ: Բացի այդ հետևակի կազմում պետք է լինեն մի շարք փոքր միավորներ, վորոնք թույլ են տալիս նրան ինքնուրույն գործելու և իրեն առաջ գրված խնդիրները լուծելու դեպքում հույս չդնելու մյուս տեսակի զորքերի ոգնության վրա:

Վերևում ասվածների հիման վրա մեր հետևակ վաշտը կազմված է հինգ դասակներից (3 հրաձգային, 2 գնդացիային և 1 վարչական դասակներից): Հրաձգային դասակը կազմված է 5 ջոկից, վորից 3-ը հրաձգային և 2-ը գնդացիային:

Գնդացիային դասակը կազմված է 2 հաստոցավոր գնդացիային ջոկից, վարչական դասակ

կազմված և 4 ջոկից (փամփուշտակիրներ, կապի, սանիտարական և տնտեսական ջոկերից): Ընդամենը վաշտում կա 8 գնդացիր, վորտնցից 5-ը հաստոցավոր, իսկ 3-ը ձեռքի:

Հրաձգային գումարտակը կազմված և 3 հրաձգային, 1 գնդացիրային վաշտերից և գումարտակային հրետանուց ու կապի դասակից:

Դնդացիրային վաշտում կա 3 դասակ, ամեն մի դասակում 2 ջոկ և ամեն մի ջոկում 2 գնդացիր:

Գումարտակային հրետանու դասակի կազմում կա 2 ջոկ, վորից առաջինը՝ ականանետային և յիր-կրորդը՝ գումարտակային թնդանոթ:

Ընդամենը հրաձգային գումարտակում կա 30 գնդացիր, 1 ականանետ և մեկ թնդանոթ:

Հրաձգային գունդը կազմված և գնդի շտաբից, քիմիական դասակից, գումարտակային հրետանուց և գնդային հրետանու զիվիզիոնից, 3 հրաձգային գու-մարտակներից, քաղաքական, տնտեսական, սանիտա-րական, անասնաբուժական մասերից և ակումբից: Գնդային հրետանու զիվիզիոնը կազմված և 2 մարտ-կոցից, ամեն մի մարտկոցը 3 դասակից (մարտկո-ցում կա 3 թնդանոթ):

Ընդամենը գնդում կա 90 գնդացիր, գնդային հրետանու 6 հրանոթ, գումարտակային 3 թնդանոթ (пушка) և 3 ականանետ:

6 ԼԵՏԵՎԱԿԻ ՍՊԱՌՍՁԻՆՈՒՄԸ.

Հետևակի զենքն իր նշանակությամբ բաժան-վում և չերկու հիմնական խմբերի. ա) անձնական զենքեր՝ կազմված առանձին մարտիկների սպառա-

զինումից, և բ) խմբական զենքեր՝ կազմված առան-ձին միավորների սպառազինումից:

ա) ՊԵՃՆԱԿԱՆ ԳԵՃԵՐ. — Դա յերկքվածանի (1891թ. ձևի) արագաձիգ, սրածայր փամփուշտով և սվինով հրացանն և, վորը հանդիսանում և անձնական մար-տական սպառազինումն, գլխավորապես հրաձգային ջոկերի մարտիկների համար:

Հրացանի նշանառություն հեռավորությունը 3.200 քայլ և, իսկ վերջնական հասողությունը՝ մոտա-վորապես 5.500 քայլ:

Միայնակ կրակի դիպուկությունը հնարավոր և մինչև 600 քայլ հեռավորության վրա, իսկ խմբա-կային կրակի—մինչև 1.200—1400 քայլ հեռավորու-թյան վրա: Հեռավոր տարածության վրա թշնամուն փնասելու նպատակով սկսած հրաձգությունը պետք և լինի առնվազն դասակային:

Հրացանն իր սվինով հանդիսանում և նաև բըռ-նամարտի զենք, վորն առանձնահատուկ նշանակու-թյուն ունի գիշերային մարտում, ուր սվինը գլխավոր զենքն և, վորովհետև գիշեր ժամանակ հրացանով կը-րակելը շատ դժվար և: Հրաձգության արագությունը վարժված և կարգապահ մարտիկի համար, առանց ի-ժնաս դիպուկության, կարող և հասցվել 10—12 պայթյունի մի րոպեյում: Հրացանի թեթև քաշը (մո-տավորապես 10 և կես ֆունտ սվինով) թույլ և տա-լիս հրաձգին սպառ շարժվելու ինչպես քայլով, նույն-պես և վազելով, ոգտալործել հրացանը մարտակա-ն դրություն այլ և այլ պայմաններում: Հրացանն, ինը-կատի առնելով նրա՝ վերևում հիշված մարտական հատկությունները, հանդիսանում և հետևակի հիմնա-

կան և կարևոր զենքը, վորը կարող է և պետք է փոխարինի բոլոր տեսակի զենքերին, յերբ զենքի մնացած տեսակները բացակայում են կամ հրաժարվում են գործելուց:

Բացի հրացանից մարտիկն իր մոտ ունի նաև ձեռքի նռնակ (граната):

Ձեռքի նռնակի դերն է վոչնչացնել թշնամու գնդացիության և հրաձգային բները, չերկաթաթելերի ցանցերը նրա վրա հեռու և մոտ տարածությունից անմիջական գրոհ տալու դեպքում, ինչպես նաև խրամատների ամրաշենների յետևում բաց տեղավորված կամ հաղորդակցության միջանցքներում ծածկված թըշնամու կենդանի ուժերի: Ձեռքի նռնակները հատկապես ուժեղ ներգործություն են ունենում թշնամու քաղաքա-բարոյական դրության վրա, ինչպես գիշերային, նույնպես և ցերեկվա գրոհի դեպքում, խրամատներում, բնակավայրերում, թագստոցներում և շինքերում տարվող մարտի ժամանակ: Ձեռքի նռնակները գործադրվում են գլխավորապես և մեծ մասամբ մարտի վճռական մոմենտին:

Հետևակի պետկազմը և այն կարմիր-բանակայինները, վորոնք չունեն հրացաններ, զինված են ճնապան» սիստեմի ատրճանակով և բրաունինգով:

բ) Խաբակաճ զենքեր: Ձեռքի լույս սիստեմի գընդացիք:—Ձեռքի գնդացիքը հանդիսանում է մոտ և միջին տարածության վրա գործածելու զենք: Նրա կրակի իսկական հասողությունն է մինչև 1.500 մետր: Նրանով սպառազինված են հրաձգային գասակների իերկրորդ շուկերը: Գնդացիքի քաշն է մոտավորապես 30 ֆունտ, նշանառության հեռավորությունը 2400

քայլ: Անդադար հրաձգության արագությունն է մինչև 500 պայթյուն մի րոպեյում, բաց այնքան, վորքան նրա պահեստատուիը տեղավորում է ընդամենը 47 փամփուշտ, դրա համար 'ել նրա հրաձգության ամենալարձր արագությունը պետք է հաշվել 250 պայթյուն:

Ձեռքի գնդացիքի հիմնական պարտականությունն է—հետևել հրաձիգներին և նրանց համար ճանապարհ հարթել, կրակելով կռիվ մղելով թշնամու գնդացիության և կրակային այլ միջոցների դեմ, վորոնք խանդավորում են մեր հրաձիգներին հասնելու իրենց առաջադրած նպատակներին:

«Մաքսիմ» սիստեմի հաստոցավոր գնդացիք:—Ամբողջ սիստեմի քաշն է 4 փ. 19 ֆունտ: Կրակը ավտոմատ է, հրաձգության արագությունը մինչև 500 պայթյուն մի րոպեյում, նշանառության հեռավորությունը—մինչև 3500 քայլ: Փամփուշտները դասավորվում են ժապավենին 250-ական հատ ամեն մեկի վրա: Իր կրակի ուժով նա կարող է փոխարինել—առանձնապես պաշտպանության նպատակով—պայմանիկում—40—50 հրաձիգների:

Միջին և մոտիկ տարածության վրա կրակի հասողությունը և դիպուկությունը բարձր է, իսկ հեռու տարածության վրա բավարար, խմբային գնդացիքներով հրաձգություն կատարելու դեպքում կրակի ուժը շատ զգալի է և ավելի: Հաստոցավոր գնդացիքը կարող է կրակ բաց թողնել նույնիսկ իր գորամասերի գլխի վրայով:

7 ԳՈՒՄԱՐՏԱԿԱՅԻՆ ՇՐԵՏԱՆԻՆ.

Մարտի սկզբում հետևակն առաջ ե շարժվում
դիվիզիայի հրետանու ուղեւթյամբ, սակայն վերջինս
հարկադրված կլինի դադարեցնելու իր կրակը այն մո-
մենտին, յերբ հետևակ զորամասերն այնքան են մո-
տեցել թշնամուն, վոր անհնարին կլինի այլևս տար-
բերելու իր զորամասերը թշնամու մասերից: Մինչ-
դեռ հետևակը հատկապես մարտի այդ փուլում ե, վոր
կարիք ե զգում հրետանու կրակին, թշնամու դանա-
ղան կառուցումները, խրամատները, շենքերը խոր-
տակելու ե գնդացիներն ու փոքր թնդանոթները
վոչնչացնելու համար: Այնքան, վորքան այդ բոլորը
չի կարելի հրացանով ե գնդացիով կատարել, դրա
համար ել հետևակին ամրացվում են գումարտակային
հրանոթներ: Այդ հրանոթների ճկունությունը, նրանց
մեծ դիպուկությունը ե հետևակին հետևելու ընդու-
նակությունը նրանց դարձնում ե հետևակի ամենահզոր
զործակիցը մոտիկ տարածության վրա թշնամու
կրակային միջոցների դեմ կռվելու համար: Գու-
մարտակային հրանոթներն սպասարկում են ամբողջ
գումարտակի կամ մի վորևե վաշտի տեղամասին՝ ստա-
նալով համապատասխան հրամանատարներից ինչպես
կրակի նպատակը, նույնպես ե տեղավորման շրջանը:
Գումարտակային «Ռոգենբերգի» սիստեմի թըն-
դանոթի կալիբրն ե 37 միլիմետր. ամբողջ սիստեմի
քաշն ե 11 փութ, հրաձգության հասողությունը՝ 2—3
վերստ, հրաձգության արագությունը՝ մինչև 8 պայ-
թյուն մեկ րոպեյում:

II. ԿՐԵՏԱՆԻ.

1. ՇՐԵՏԱՆՈՒ ԴԵՐԸ ՅԵՎ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՅԺՄՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՄ:

Կրակի նշանակությունն աճում ե տարեցտարի
ե ամսե-ամիս, ամեն մի նոր հայտնություն տեխնի-
կայի բնագավառում, վորն ուժեղացնում ե կրակի հը-
զորությունը ե հասողությունը, հրետանին՝ դարձը-
նում ե ավելի մահացու, հետևապես նաև ուժեղացնում
ե նրա ազդեցությունը մարտի վախճանի վրա: Զոր-
քերի բոլոր տեսակներն ունեն կրակի միջոցներ, սա-
կայն ամենից հզորն այդ ասպարեղում հանդիսանում ե
հրետանին. միայն կրակով գործելու հնարավորու-
թյուն ունենալով՝ նա հանդիսանում ե կարծես կրակի
մարմնացում:

Տեխնիկայի առաջխաղացման հետևանքով ամե-
նից զգալի չափերով աճում ե կրակի ամենից հզոր
տեսակը—հրետանու կրակը. հրետանու կրակից ստաց-
ված կորուստը հատկապես աճեց համաշխարհային վեր-
ջին պատերազմի ընթացքում:

Հրետանու նշանակությունն արտակարգ կերպով
բարձրացել ե հետևակի ե հրետանու զործողությունը
մարտում անրաժանելի չե: Հրետանու խնդիրն ե՝ վոր-
քան հնարավոր ե ամբողջությամբ վերացնել թշնա-
մու ստեղծած խոչընդոտները, վորպեսզի հետևակը կա-
րողանա առաջադրված մարտական խնդիրը լուծել ա-

մենանվազ կորստով: Հրեատանու դերը մարտում կա-
յանում ե նրանում, վոր վոչնչացնի և բարոյապես ճնշի
թշնամու կենդանի ուժերը և քայքայի իր զորքերի
շարժման ճանապարհին չեղած բոլոր արգելաոխիթները
և խոչընդոտները: Այստեղից ել յեկնելով՝ հրեատանու
զործողութունը մեծ մասամբ պետք ե բնորոշվի հե-
տևակին ոժանդակութուն ցույց տալու տեսակետից:

2. ԱՅԺԱՅԱՆ ՀՐԵՏԱՆՈՒ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.

Հրեատանու մարտական ուժը նրա կրակի և
մանյովրի մեջն ե: Կրակը հեռավորության վրա հար-
վածում ե թշնամու կենդանի ուժերին, ցնցում ե նրա
ներվերը, քայքայում ե նրա բարոյական ուժերը և զրա
հետ միաժամանակ բարձրացնում ե իր զորքերի
տրամադրութունը, ամրացնելով նրանց հավատն ու
համոզմունքը իրենց սեփական ուժերի նկատմամբ:
Հրեատանին իր կրակով անպետքացնում, շարքից դուրս
ե հանում թշնամու կրակի միջոցները, քայքայում ե
նրա պաշտպանության կառուցումները, վորոնք արգելք
են հանդիսանում իրա զորամասերին նրա շարժման
ճանապարհին, և ստեղծում ե կրակի մի վարագույր, վորի
տակ ծածկված հետևակը հարված ե հասցնում թշնամուն:

Հրեատանին շարժման ժամանակ անոգնական ե:
Հրեատանին ընդունակ ե առանց հետևակի ոգնու-
թյան թշնամու զիրքերը գերեզմանատուն դարձնելու,
բայց նա այն ժամանակ միայն կարող ե իր զրաված
զիրքերն ամրացնել, չերբ այդ զիրքերին կտիրապե-
տի հետևակը: Այս պատճառով, չնայելով այժմյան հրե-
տանու մեծ նշանակությանը, նա չի կարող լինել զոր-
քի ինքնուրույն տեսակ:

III. ՀԵՄԵԼԱԶՈՐ.

1. ՀԵՄԵԼԱԶՈՐԻ ԴԵՐԸ.

Քաղաքական կռիվների փորձը ցույց տվավ, վոր
հեծեկազորը կարող ե զորքերի ինքնուրույն տեսակը
հանդիսանալ, թեև նա իր նշանակութունը կորցրել
իր համաշխարհային պատերազմի ընթացքում:

Տեխնիկայով հագեցված լինելու տեսակետից զոր-
քերի մյուս տեսակներից յետ չմնալու համար հեծե-
կազորը նույնպես պետք ե լինթարկվի մեքենայացման:
Հեծեկազորը կատարում ե և հեռավոր և մոտավոր հե-
տախուզութուն: Չնայած ողանավատորմի աճման,
հեծեկազորի դերն ու նշանակութունը չի նվազել: Հե-
ծեկազորը և ողանավատորմը մեկը մյուսին լրաց-
նում են: Հեծեկազորն ավելի մանրամասն տեղեկու-
թյուններ ե հաղորդում, քան ողանավատորմը:

Զորահավաքի ժամանակ հեծեկազորը ծածկում
և ոժանդակում ե բանակի շարժումները: Հեծեկազորը
կրակի բոլոր տեսակների նկատմամբ ամենազգայունն
ե և իր ոգտազորման մեջ պահանջում ե համախմբ-
վածություն և միահամուռություն: Նա անհաջողության
դեպքում արագ կերպով քայքայվում և և գեժվարությամբ
ե վերականգնվում:

2. ՀԵԾԵԼԱԶՈՐԻ ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Հեծելազորի հիմնական հատկությունն այն է, վոր նա, հետևակի հետ համեմատած, ավելի արագ է շարժվում: Նա ընդունակ է ավելի ուժեղ հարված հասցնելու սառն զինքով: Բարոյական ուժեղ ազդեցություն է թողնում թշնամու վրա նրա թևերում և թիկունքում իր շարունակ առաջխաղացող գործողությամբ:

Սրա հետ միաժամանակ հեծելազորը տեղանքից, ժամանակից և տարվա չեղանակից ավելի մեծ կախում ունի, քան հետևակը:

Պատերազմի ժամանակ հեծելազորը, իր կազմի բարդության հետևանքով, ավելի շատ է լինթակա դժվարությունների և զրկանքների քան հետևակը: Իր կարիքների անկանոն բավարարման դեպքում հեծելազորը լինթակա չէ կազմավորման:

3. ՀԵԾԵԼԱԶՈՐԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.

Հեծելազորը հիմնվելով իր հիմնական հատկությունների վրա և ոգտագործելով տեխնիկական միջոցները՝ կարող է իրագործել բազմազան տեսակի խնդիրներ: Հեծելազորի խոշոր ուժերն ոգտագործվում են բարձր հրամանատարության կողմից:

Հեծելազորի հիմնական խնդիրներն են՝
1) Պատերազմի սկզբում, բանակի ծավալման և դորահավաքի շրջանում հեծելազորն ուղարկվում է սահման՝ ծածկելու այդ գործողությունները մինչև նրանց վերջացումը, այլև թշնամու զորահավաքին և

ուժերի ծավալման գործողություններին արգելք հանդիսանալու համար:

2) Հայտնաբերելով, վոր թշնամին մոտենում է, հեծելազորն սկսում է գործել նրա թևերում և թիկունքում:

3) Մարտի հաջող ծավալման դեպքում հեծելազորը հետևում է ջարդված և փախստի դիմող թշնամուն:

4) Մարտի անհաջող վախճանի դեպքում հեծելազորը պաշտպանում է մեր գործերի նահանջը:

4. ՀԵԾԵԼԱԶՈՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ.

Կարմիր բանակում հեծյալ գունդը կազմված է զնդի շաբրից, 5 եսկադրոնից (վորից 4 թրավոր և 1 գնդացիրային), սանիտարական և անասնաբուժական մասերից, քիմիական ծառայության պետից և ակումբից:

Եսկադրոնը կազմված է 4 դասակից, դասակը՝ 2 ջոկից: Գնդացիրային դասակը կազմված է 4 ջոկից:

5. ՀԵԾԵԼԱԶՈՐԻ ՍՊԱՌՍՁԻՆՈՒՄԸ.

Հեծելազորի գործողության հիմնական միջոցը թշնամուն հեծյալ շարքով հասցրած շժմեցուցիչ հարվածն է, սակայն այժմյան պատերազմի պայմաններում հեծելազորի համար հաճախ ստեղծվում են այնպիսի պայմաններ, լեբը նա այդ հարվածը թշնամուն պետք է հասցնի խառն շարքով:

Հետևապես հեծելազորի պաշարի չերկու միջոցն
եւ, այսինքն ձիու վրա և հետիոտն, տարվում են վոչ
միայն հեծվորների ջանքերով, այլ հեծելազորին տված
տեխնիկական միջոցների ոժանդակությամբ: Դրա հա-
մար եւ հեծելազորի սպառազինումը կատարվում և
աջնպես, վոր հեծվորը կարողանա գործել թե ձիու
վրա և թե հետիոտն: Հեծվորը ձիու վրա սպառազին-
ված և թրով, ատրճանակով և նիզակով, իսկ հետիոտն
գործելու համար հրացանով և նռնակով: Հեծելազորային
մասերը, նախած իրենց մեծության, ունեն զանազան
տեսակի և մեծության հրանոթներ:

IV. ՈՂԱՆԱՎԱՏՈՐՄ.

Թշնամուց հարձակում կարելի չե սպասել վոչ
միայն ցամաքից, այլև ողից: Ոգում պաշարելու հա-
մար ոգտվում են սավառնակներից և ողապարիկներից:
Սավառնակներն իմպերիալիստական և քաղաքա-
ցիական կոիմների ժամանակ խոշոր ուժ հայտնաբե-
րեցին: Կարելի չե ասել՝ նա, ով իր սավառնակներով
ուժեղ կլինի, կհարկազրի թշնամուն թե ոգում և թե
ցամաքի վրա մեծ անախորժություններ կրելու: Պատե-
րազմի համար պատրաստի քանակով շատ սավառնակ-
ներ ունենալը ձեռնտու է, վորովհետև սմեն տարի
հանդես են գալիս սավառնակների և մոտորների նոր
ձևեր, հետևապես, յերբ սավառնակը 5 տարի պահես-
տում կանգնած մնա, նա արդեն հնացած է: Դրա հա-
մար անհրաժեշտ է խաղաղ ժամանակ կառուցել գոր-
ծարաններ, վորպեսզի նրանք պատերազմի սկզբում
անմիջապես սկսեն արտգությամբ բաց թողնել նոր
սավառնակներ և մոտորներ: Նմանապես դժվար է ա-
պահովվել լավ, վորակով բարձր ողաչուներով: Բուր-
ժուական պետութչուներում անբարեհույս մարդ-
կանց ողաչուներ չեն նշանակում: Ողաչուն իր աշխա-
տանքները կարող է շարունակել ընդամենը 4—5 տա-
րի (վորովհետև առողջությունը և հատկապես սիրտը
յերկար չի գիմանում), իսկ վորպեսզի հնարավոր լինի
ողաչուներ պատրաստել, հարկավոր է յերկու-յերեք
տարի:

Նշանակում է գործը պետք է այնպես դնել, վոր պատերազմի համար պատրաստվեն վոչ միայն նոր սավառակներ, այլև ողաշուներ, իսկ սա ավելի դժվար է: Մոտորներն աշխատում են զտված բենզինով, բենզինը հարկավոր է բոլոր ինքնաշարժների և գործարանների ու ֆաբրիկաների մոտորների համար: Այս ել նոր դժվարությունն է: Փրանսիացիներն իրենք նավթ չունեն, նշանակում է պատերազմի ժամանակ յեթե Ամերիկան, Անգլիան կամ Ռուսիան նավթ չտան, նրանք կարող են մնալ առանց բենզինի:

Այդ տեսակետից Խորհրդային Միությունը, ընդհակառակը, գտնվում է միանգամայն նպաստավոր պայմաններում:

Սավառակները լինում են զանազան տեսակի: Նայած ինչ խնդիրներ են դրվում նրանց վրա: Լինում են կործանիչ, նռնաձիգ սավառակներ: Կան նաև հետևակին, հեծելազորին ու հրետանուն սպասարկող սավառակներ: Հասկանալի չէ, յուրաքանչյուր տեսակի սավառակին հարկավոր է յուրահատուկ վորակ: Հետախուզող սավառակները լինում են և հեռու և մոտ տարածություն վրա աշխատելու համար: Առաջինները մեկ ժամում կտրում են 200 կիլոմետր տարածություն: Ներանք թռչում են 7—8 կիլոմետր բարձրության վրա և ունեն բենզինի մեծ պաշար 4—6 ժամվա համար: Նրանք պետք է մյուսներից դիմացկուն և զնդացիներով լավ սպառառված լինեն: Մոտ տարածություն վրա բարձրության վրա թռչողները կարող են լինել համեմատաբար վատ վորակի: Հակառակորդի սավառակների հետ կռվող կործանիչ ոդանավերը պետք է լինեն արագընթաց (250 կիլոմետր մեկ ժամում), կարողանան թռչել

մեծ բարձունքների վրայով (մինչև 10 կիլոմետր), 4—5 կիլոմետր բարձրանալ 10 րոպեի ընթացքում, լինեն թեթև, ճկուն շրջադարձ թռիչքի ժամանակ: Նռնակիր ոդանավերը պետք է տանեն խոշոր քանակի ծանրություն: ցերեկները թռչողների համար պետք է մեծ արագություն և բարձրություն և քիչ բեռ, իսկ գիշերը թռչողների համար ընդհակառակը: Ներկայումս կան նռնակիր ոդանավեր, վորոնք բարձրացնում են մինչև 500 փութ ոգտակար ծանրություն: Ինչ վերաբերում է նռնակներին, պետք է ասել, վոր այժմս կան ամեն մեկը 125 փթի ծանրությամբ նռնակներ: Մյուս սավառակները սովորաբար լինում են հնացած ձևերից: Բայց կան նաև հերոսներ, վորոնք ողից հարձակվում են գործի վրա և զնդացիներով խփում են նրանց 300—400 մետր բարձրությունից: Նման սավառակները զնդակների ծակոցներից պաշտպանվելու համար զրահապատված են և ուժեղ կերպով սպառազինված են զնդացիներով:

Իմանալու համար, թե վորտեղից կարելի չէ սպասել սավառակների հարձակումը բնակչության վրա, պետք է յելնել մոտավորապես հետևյալ դրություններից:

Նռնակիր սավառակի թռչելու տևողությունը միջին թվով պետք է հաշվել 8—10 ժամ: Նռնակիրի արագնաթացությունը միջին թվով պետք է հաշվել 160—180 կիլոմետր մեկ ժամում: Նշանակում է սավառակն առանց ընդմիջումի յետ ու առաջ կարող է թռչել 1800 կիլոմետր: Այլ կերպ ասած՝ պատերազմն սկսվելու դեպքում միանգամայն հնարավոր է, վոր սավառակները թռչեն սահմանին մոտ շրջանները, 800—900 կիլոմետր

խորքում, և այդ շրջաններում և, վոր պետք և միջոցներ ձեռք առնել սավառնակների դեմ կռիւղ թնդանութներէ, իսկական, բայց քողարկված և կեղծ կառուցվածքներ պատրաստելու միջոցով ապահովել կարևոր կետերը: Քիչ կարևոր նշանակութիւն ունեցող տեղերից հարկ չկա վախենալու:

Ներկայումս կան սավառնակներ, վորոնք 80-ից մինչև 100-ական մարդ են բարձրացնում:

Սավառնակներն ունեն այն կարևոր պակասութիւնը, վոր նրանք կապված են աշերողորմների հետ: Սավառնակի համար հարկավոր և ուղիղ և հարթ վայր իջնելու և բարձրանալու համար, վորի շրջակայքում չպետք և լինեն բարձր տներ, ծառեր և հեռախոսային թելեր, վորոնցից սավառնակը բարձրանալու և իջնելու ժամանակ կարող և փչանալ: Այդպիսի հրապարակներ պատրաստվում են նախորոք մեծ դժվարութիւններով: Յեթե հակառակորդը չունի նման հրապարակներ, այն դեպքում սավառնակներով փոխադրած իր զորամասերին շատ դժվար և վտանգավոր և իջնելը:

Քանի վոր տեղանքի ցայտունութիւնը (рельеф) գրեթե միշտ լինում և բաղմատեսակ, և բացի այդ հակառակորդի սավառնակները պետք և իջնեն մեր տեր-րիտորիայի վրա, վորտեղ թշնամին հնար չունի և չի յել կարող ունենալ նախորոք, դեռ խաղաղ ժամանակ նախապատրաստելու նման հրապարակներ, ապա կարելի չեանք, վոր սավառնակներով զորքեր տեղափոխել ընդհանրապես հնարավոր և, սակայն և միաժամանակ կասկածելի չի:

V. ԶՐԱՀԱՊԱՏ ՄԱՍԵՐ, ՆՐԱՆՑ ԴԵՐԸ, ԶԱՐ-ԳԱՅՈՒՄՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.

Տեխնիկայի կատարելագործումը կրակի զործողութիւն ուժեղացման համար ուղտագործելու ձգտումը հարվածային կերպով առաջ բերեց զրահապատ մասերի մարտադաշտ չերևալու անհրաժեշտութիւնը: Զրահապատ զորամասերն ունեն և՛ զրահան և՛ բացասական կողմեր:

Զրահապատ զորամասերի զրահան կողղերն են. — տեղափոխութիւն արագութիւնը մարտի ուղիւնում, թույլ և չերբեմն ել ամբողջապես անվտանգութիւնը գնդակներից և արկերի ֆնացորդներից: Զրահապատ մասերն անհնար և գերի վերցնել կենդանի հապատ մասերի մարտադաշտ չերևալը ուժերով: Զրահապատ մասերի մարտադաշտ չերևալը բարոյական ուժեղ ազդեցութիւն և թողնում հակառակորդի, հատկապես տեխնիկապես հետամնաց հակառակորդի վրա:

Բացասական կողմերն են. — քիչ քանակութեամբ վառելանյութ և գնեքեր կրելով իրենց մեջ, մեքենաները ունեն կարող չերկար ճանապարհորդել և չերկար ժամանակով մանյովներ կատարել: Դրա համար ել նրանց զործուներթիւնը ժամանակի տեսակետից սահմանափակված և:

Զրահապատ մեքենաները քողարկման դժվարութիւն և թշնամու կողմից աչքի ընկնելու հետեանքով իրենցից լավ նշան են ներկայացնում: Մեքենաների

շարժման ժամանակ նրանց կրակը քիչ է գործոն: Գիշերային գործողության համար զրահապատ ուժերն աչքան ել պետքական չեն և ուժեղ կախում ունեն տեղանքից, շոտեյից և լեռկաթուղու ճանապարհներից: Վատ ճանապարհներից տանկերի միսանիզմը չուտ փըշանում է, այդ պատճառով նրանց գործունեությունը մեծ չափերով սահմանափակված է:

Մանրամասնորեն կանգ առնենք մեքենաների հիմնական տեսակներից տանկերի վրա, վորպես զրահամասերի մասնից շատ տարածված տեսակի:

Տանկերը յերևան յեկան համաշխարհային պատերազմի յերկրորդ կեսին, 1916 թվին, և նրանց մարտական աշխատանքի առաջին իսկ փորձը ցույց տվեց անգլիացիներին, վոր տանկերը ճակատում զորքերին մեծ հզորություն կարող են տալ: Տանկերի կառուցումը, սկսած այդ ժամանակներից, լայն թափով առաջ գնաց: Ահա տանկերի զարգացման թափի միջանի թվեր 1916 թվի սկզբին Անգլիան ուներ 150 տանկ, 1917 թվին՝ 1,100 տանկ, իսկ 1918 թ. վերջին՝ 2,000 տանկ: Քանի դեռ գերմանացիները տեղեկություն չունեցին տանկերի մասին, տանկերը մեծ հաջողություն ունեցին: Բայց յերբ տանկերի կառուցումը և նրանց մարտական հատկությունները հայտնի դարձան գերմանացիներին, անգլիական տանկերն սկսեցին դժվարություններ անցնել, վորովհետև գերմանացիները տանկերի թույլ կողմերը գիտենալով՝ ըսկսեցին տասնյակներով և հարյուրներով նրանց վոչընչացնել:

Տանկերը միշտ պատրաստ են գործելու համար: Մարտական պարագայում տանկերը միշտ իրենց

հետ ունենում են բնական պաշար մոտորի համար և փամփուշտներ թնդանոթների ու գնդացիների համար: Տանկերին սպասարկող մարտիկները միշտ տեղավորվում են տանկերի կողքին:

Հարկավոր է միայն «մարտի պատրաստ» հրաման կամ աղգանշան տալ, և 3 րոպեից նրանց մոտորները կորորան, մարդիկ կնստեն նրանց վրա, և տանկերը կսկսան աշխատել, վորտեղ նրանց կհրամայեն: Բացի այդ տանկերը քիչ են նկատելի թշնամու համար:

Նրանց զրահը հասարակ գնդակներն ու արկերի փշրանքները չեն կարող ծակել և անցնել: Միայն զրգրանքները չեն կարող արկերը կարող են ծակել և հեռահին ուղիղ կաշոյ արկերը կարող են ծակել և հեռախառն ծառայություն համար անպետք դարձնել տանկերը: Տանկը մեծ տարածություն և անցնում: Տանկերը կարող են սողալ խրամատների միջով, վերացնում կերը կարող են սողալ քանդում են կեսից մինչև 1 արևն լարածաձկոցները, քանդում են կեսից մինչև 1 արևին խորություն գետերով և կարող են անցնել արև ճահիճներով, վորոնց վրայով կարող են անցնել մարդիկ: Բացի այդ, տանկը դժվար է հետևազորի կամ հեծելազորի կենդանի ուժերով վերցնել: Դրա համար էլ տանկի թույլ կողմերին անձանոթ զորամասերի համար նա ահավոր է և այդպիսի զորամասերում առաջացնում է խուճապ:

Տանկերին չի կարելի յերկար ժամանակով կարգվել իրենց բազայից, այսինքն տանկին վառելանյութ և հրապաշար տվող պահեստից: Տանկն իր պահեստից 10—15 կիլոմետրից հեռու գնալ չի կարող, հակառակ դեպքում նա կմնա առանց բնականի և փամփուշտների,

և նրան հեշտ կլինի գերի վերցնելը: Տանկերի մե-
խանիզմը չի դիմանում հեռավոր անցումներին, ուստի
և տանկերը հեռավոր անցումներն անում են չեր-
կաթուղային կառավարողների, նույնպես մեծ բեռ-
նատար ինքնաշարժների վրա: Այսպիսով տանկերը
կապված են չերկաթուղու ճանապարհների հետ: Ուս-
տի և այնտեղ, ուր կա և մոտ և չերկաթուղու ճանա-
պարհը, հնարավոր և հակառակորդի տանկերի յե-
րեան գալը:

Տանկերի ամենամեծ պակասությունն այն է,
վոր նրանք գանդաղաշարժ են. — չերթում մեկ ժամում
անցնում են 10 — 12 կիլոմետր, իսկ մարտում՝ 1 — 5
կիլոմետր մեկ ժամում: Տանկերը մարտի մեջ չեր-
կար մնալ չեն կարող, վորովհետև նրանց մարտական
պաշարն աննշան է:

Տանկը գլխավոր շատ վտր ճեղք ունի, և դրա
համար ել նա հեշտ և ընկնում թակարդի մեջ:

Վերջապես տանկի հրետանու և գնդացիության
կրակի զիպուկությունը նրա շարժման ժամանակ ան-
նշան է:

Տանկերն իրենց ուժերով չեն կարող զրավել
վորեն մի տեղամաս: Այդ նպատակի համար նրանց
վրա շատ քիչ մարդկային ուժեր կան (վտր տանկի
վրա կա 2 հոգի, իսկ մեծի վրա՝ 7—12 մարդ): Բայց
չնայած և տանկերը հարձակվում են, սակայն նրանց
անուպայման պետք է հետևի հետևազորը, վորպեսզի
ամբողջապես և ամուր պահի այն տեղանքը, վորտեղով
վոր անցնում են տանկերը:

VІ. ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԳԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ.

Քիմիական պատերազմի հիմնական գեները
հանդիսանում են թունավորող նյութերը, այսինքն
քիմիական այն նյութերը, վորոնք ունեն սեփական
հարվածող ուժեր, այլ կերպ ասած՝ վորոնք իրենց
անմիջական ներգործությամբ վոչնչացնում կամ շար-
անմիջական են հակառակորդին: Քիմիական պաշարն
քից հանում են հակառակորդին: Քիմիական պաշարն
ամբողջապես պարփակում է իր մեջ և՛ հարձակման
և՛ պաշտպանության ելեմենտները:

Համաշխարհային պատերազմի ընթացքում գեր-
մանացիները գործադրում էին զրգուող նյութեր, վո-
մանացիները գործադրում էին մարդու որգանիզմին հասցնել
րոնք ընդունակ են մարդու որգանիզմին հասցնել
արագ տարածվող վնասվածքներ և վերքեր, գլխավորա-
պես արտասվարեր թաղանթների վրա:

Այդ նյութերի գործածության նպատակը կայա-
նում է նրանում, վորպեսզի հնարավոր լինի հարկա-
զրել հակառակորդին հակազաղ հազնել և զրանով
իսկ սահմանափակել իր մարտական գործունեությունը:

Սկզբնական շրջանում գազերը բաց էին թող-
նում բալլոնների ոգնությունով, բայց այդ միջոցը
կատարելագործված չեր, վորովհետև իր գործածու-
թյան համար պահանջում է հատուկ նպատավոր
պայմաններ: Ուստի և համաշխարհային պատերազ-
մում լայն գործածություն գտավ քիմիական գազերի
ոգտագործման ուրիշ միջոցը — քիմիական արկերի
հրաձգության ոգնությունով:

Այդ միջոցն ամենևին կախում չունի քամու ուղղութեան հետ, լայնորեն զործադրվում է հակառակորդի հրետանու դեմ վորպիս ամենաճիշտ միջոց՝ թշնամուն լուկ հարկադրելու համար:

Թունավոր նյութերից պաշտպանվելու նախնական միջոցը չեղել է հասարակ տեսակի քողարկումը: Մինչև նրա զործադրումը Թունավոր նյութերի ներգործութեանը չենթակա զորքերը 1915 թվի ապրիլի 22-ին Իրա քաղաքի մոտերքում տվել են 35 տոկ. զոհ:

Քողարկման կատարելագործման հետ միտժամանակ մահացութեան տոկոսը իջավ մինչև 25, 15, 8 և նույնիսկ մինչև 2 տոկ.: Քողը (мака) իր հետագա զարգացումով միշտ գերազանցում էր գազերին, միայն շատ քիչ դեպքերում տեղի չեն ունենում Թունավորման դեպքեր քողերի պակասութեան պատճառով: Սակայն չպետք է մոռանալ, վոր ամեն մի քող անհարմար է զործածութեան համար, քանի վոր նա մարտիկի ռազմունակութունը պակասեցնում է զժվար շնչելու հետևանքով:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՊԱԳԱՅՈՒՄ.

Մենք պետք է լավ գիտենանք, վոր ապագա պատերազմն սկսվելու չե միանգամայն անսպասելի, այլինքն առանց վորևե պատերազմ հայտարարելու: Հնարավոր է, վոր հակառակորդի սավառնակները, առանց պատերազմ հայտարարելու, մի գեղեցիկ որ կթռչեն մեր արդյունաբերական և չերկաթուղային կենտրոնների վրա՝ հարձակում գործելու նպատակով:

Ուստի և Կարմիր բանակն ամեն մի րոպե պատրաստ պետք է լինի թշնամական թռիչքին արձագանգ տալու համար: Իսկ խաղաղ քաղաքացիները պատրաստ պետք է լինեն գաղաթին հարձակումից պաշտպանվելու համար: Միանգամայն հավանական է, վոր թշնամին կգործադրի նոր և անծանոթ գազեր, գույն և ավելի ուժեղ, քան իպրիտը և մլուսները: Բոլոր յերկրները քիմիկոսները և ճարտարապետները ձգտում են հնարել կոսները և ճարտարապետները ձգտում են հնարել աչքախի մարտական գազեր, վորոնք միանգամայն անտեսանելի լինեն և վոչ մի հոտ չունենան: Բայց անտեսանելի լինեն և վոր կարմիր քիմիկոսները չպետք է մոռանալ, վոր կարմիր քիմիկոսները և ճարտարապետները ևս զբաղվում են նույն խնդրի: Դրա համար էլ Խորհրդային Միութեան բնակներով: Դրա համար էլ Խորհրդային Միութեան բնակչութունը ապագա գաղաթին հարձակման նկատմամբ վոչ մի հատուկ վախ կամ սարսափ չպետք է ունենա: Հարկավոր է միայն, վոր մեր Միութեան ամեն մի քաղաքացի գիտենա, թե ինչ վտանգ կա գաղից, և ինչպես պետք է նրանից խուսափել: Նա պետք է գիտենա, վոր վոչ հասակը, վոչ սեռը, վոչ թշնամուց հեռավոր վայրը նրան գաղաթին հարձակման տակ ընկնելու հնարավորութունից չեն փրկի:

Նրան փրկում են հակագազերը, քիմիական պաշտպանութեան ուժեղ միջոցները և խիստ կտրվապահութունը, վորն անհրաժեշտ է պահպանել գաղապահութունը, վորն անհրաժեշտ է ժամանակ: Բայց ամենագլխավորը, ինչ հարձակման ժամանակ: Բայց ամենագլխավորը, վոր կարող է փրկել ամեն մի քաղաքացու քիմիական պատերազմի սարսափից, դա քիմիական մեր սեփական արդյունաբերութեան ուժեղ զարգացումն է: Այն յերկրը, վորն ունի գաղաթին պաշտպանութեան և հարձակման բոլոր միջոցները, նրա վրա

հարձակվելը շատ դժվար է: Բացի այդ մեր Միութեան
ընակնությունը չերկրի քիմիական պաշտպանություն
համար պետք է պատրաստ լինի, վորպեսզի հակառա-
կորդը մեզ անեկանելի դրություն մեջ չդնի, իսկ ընակ-
նությունը քիմիական պաշտպանություն համար պատ-
րաստելու տեսակետից մենք ունենք խոշոր հնարա-
վորություններ, ինչպես, որինակ՝ ողալին՝ քիմիական
պաշտպանության սեկցիան, Պաշտպանության ալիս-
հարկավոր է միայն, վոր ԽՍՀՄ-ի աշխատավորները
միահամուռ կերպով զարգացնեն այդ գործը:

VII. ՍԱՊՅՈՐԱՒՈՂԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸ.

Պետք է ձգտել մարտում հակառակորդի կենդանի
ուժերին ամենախոշոր կորուստ պատճառել մեզ համար
ամենաքիչ կորուստներով: Դրան կարելի է հասնել
առաջին հերթին տեղամասի ոլորտագործումով, ալիսնքն
հրացանի համար հենարան գտնելու կարողությունով,
վոր կբարձրացնի հրացանի դիպուկությունը չափը և
կծածկի հակառակորդի գիտումից ու կրակից: Ամեն
մի կետ, քար և բլրակ կարող է հրաձգի հրացանի
համար լինել հենարան, ամեն մի փոս, անցք, արկի
փորվածք և ճեղքվածք կարող է ոգնել հրաձգին
թնամու գիտումից և կրակից ծածկվելու համար:
Սակայն տեղանքը միշտ բավարար քանակությամբ
ընական ծածկվածքներ չի կարող ունենալ: Պետք է
քողարկվել նաև բահերի ոգնությունով: Քողարկումը
կայանում է՝ տեղանքի տեսքին համապատասխան
գունավոր հանդերձանք գործածելու, տեղանքի վրա—
նրա բնույթին և ֆոնին համապատասխանող արհես-
տական կառուցվածքների, ալիս գործերն ու նրանց
նյութական մասերը ցամաքային և ողալին հետադուռ-
մից ծածկելու համար տեղանքի վրա արհեստական
քող և շիրմաներ ստեղծելու մեջ:

VIII ԶՈՐԲԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՅՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ

I. ՏԵՂԱՎՈՐՈՒՄԸ

Պատերազմում մարտն ունի առաջնակարգ նշանակություն:

Մարտը վորոշում է պատերազմի բոլոր հարցերը: Այն ամենը, ինչ վոր կա պատերազմում, — դա մարտի նախապատրաստումն է: Մարտի նախապատրաստումը պարփակում է իր մեջ այն բոլոր ձեռնարկումները, վորոնք պետք է նպաստեն հակառակորդի նկատմամբ հաղթանակ տանելու գործին: Հակառակորդի հետ կռվելու համար պետք է մոտենալ նրան պարզել՝ ինչ տեղ է գրավել և ինչ է տնում: Հակառակորդին մերձենալու ժամանակ պետք է պաշտպանել իրեն թեկերից անսպասելի հարձակումներից, այսինքն պետք է կատարել չերթային շարժում, կատարել հետախուզություն, պաշտպանել իր զորքերի տեղավորումը և շարժումը: Այս բոլորը կազմում են մարտի նախապատրաստումը և պատերազմում, մարտի հետ համեմատած, գրավում են ավելի շատ ժամանակ: Այդպիսի մարտական նախապատրաստական աշխատանքը զորամասերի կազմի մեջ չեղող մարտիկներից պահանջում է մեծ լարվածություն և հոգնեցում և նրանց:

Յեւ չեթե մարտիկը հոգնած ու ջարդված է, նա հետագա աշխատանքի համար քիչ է ընդունակ: Նշանակում է, պատերազմի ժամանակ պետք է միջոց-

ներ, հնարավորություններ ունենալ, վորոնք թույլ կտան վերականգնելու մարտական աշխատանքներում հոգնած մարտիկների ուժերը: Այդպիսի միջոց է հանդիսանում հանգիստը: Հանգիստը վերականգնում է մարտիկի ուժերը և նրան կրկին մարտի ընդունակ դարձնում: Միայն առողջ և ուժեղ զորամասը կարող է շահել մարտը. հոգնած և հիվանդ մարտիկը քիչ պետքական է մարտի համար: Հանգիստ ասելով ընդհանրապես հասկացվում է վոչ միայն քունը, այլև այն ամենը, ինչ վոր տնհրաժեշտ է մարդուն իր առողջությունը պահպանելու և կարգի բերելու համար: Մարտիկներին հանգիստ է տրվում մարտական պարագայի զանազան դրություններում՝ յերթի ժամանակ, տեղավորման, պաշտպանության դեպքերում, մարտի ժամանակ և այլն:

2. ՀԱՆԳԻՍՏԸ ՅԵՐԹԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Յերթաշարժերը, վոր մարտիկները կատարում են չերթային ամբողջ հանդերձանքով, հոգնեցնում են նրանց և պահանջում են ուժերի հակադական վատում, նրանց և պահանջում են ուժերի հակադական վատում, հատկապես շոգ և ցուրտ չեղանակներին, անձրևների ժամանակ և այլն: Մարտիկների ուժերը հավաքելու ժամանակ և այլն: ժամանակ ամեն մի ժամվա ընթացքում տրվում է հանգիստ 10 բուլե տեղություններ: Իսկ չերթ ճանապարհի մեծ մասն արդեն անցված է, այսինքն 10—50 կիլոմետր (որական անցքն է 20—25 կիլոմետր), սովորաբար 2—4 ժամ հանգիստ է տրվում:

Յերթաշարժի ժամանակ մարտիկների ուժերը հավաքելու համար զործադրվում են մի շարք միջոց-

ներ. Թույլ ե տրվում վոտքի չգնալ, խիստ պահպանվում ե նախագծված հեռավորությունը զորամասերի միջև, չեթե հնարավոր ե, մարտիկների հանդերձանքը տարվում ե սալլերով, չեթե ճանապարհը դժվար ե, որինակի համար, փոշոտ կամ ցեխոտ ե, Թուլլատրվում ե քչիկ ճանապարհի կողքերով: Մարտիկների ուժերը ե առողջությունը պահպանելու համար զործադրված բոլոր միջոցները նպատակ ունեն պահպանիլ նրանց մարտունակությունը: Հաճախ պատահում ե, վոր զորամասերը չերթի ընթացքում մարտի լեն բռնվում:

**Յ. ՀԱՆԳԻՍՏԸ ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ ՏԵՂԱՎՈՐՎԵԼՈՒ
ԺԱՄԱՆԱԿ.**

Յերբ զորամասերն անցնում են 25 – 30 կիլոմետր ճանապարհ, դրանով նրանց որական չերթաշարժը 4 9 մարվում է կատարված: Բայց դա պահանջում է 8—9 ժամ տևողություն, այսինքն մի լրիվ բանվորական որ, Բանվորական որն ավարտելուց, այսինքն որական չերթաշարժից հետո մարտիկներին բնակավայրերում, լեռներում, գյուղերում և կամ բաց չերկնքի տակ տրվում է հանգիստ: Յերբ զորամասերը մոտենում են իրենց հանգստի տեղին, նրանց կողմից առանձնացվում է պահպանության պահակ, Սովորաբար մի հրաձգային զնդից առանձնացվում է մի գումարտակ: Ջոկատն (ОТРЯД) ամբողջ ճանապարհին, վորի ընթացքում կարելի չե սպասել հակառակորդին, առանձնացնում է պահակային վաշտ: Ամեն մի պահակային վաշտ իրենից պահանձնացնում է մի քանի պահակային զաստաֆներ՝ կազմված ամեն մեկը 1- 2 զասակից, իսկ զաստաֆներն

առանձնացնում են դաշտային պահակներ 1—2 ջոկի ուժով, Բացի այդ վաշտը թշնամու թևերն է ուղարկում հետախույզներ և զիտողներ:

Պահակային պաշտպանության ծառայութիւնը սկսեալ է լինի աշխուրջ և կազմակերպւած. չե՞ վոր նրանք պաշտպանում են իրենց զորամասերը. մարտիկներն իրենց կյանքի պաշտպանութիւնը հանձնում են իրենց ընկերներին, և դրա համար ել պահակային թափթփվածութիւնը, անկազմակեր-
ծառայության թափթփվածութիւնը մեծ ֆնաս կարող են պութիւնը և անզգուշութիւնը մեծ ֆնաս կարող են պատճառել մարտիկների կյանքին: Զորամասերի պահակային ծառայութիւնը տևում է 24 ժամ: Պահակային ծառայության մասերի մարտիկների մի մասը կա-
րող են հանգստանալ, բայց, իհարկե, առանց շորերը և հանդերձանքը հանելու, իսկ մյուս մասը պարտական է աշխուրջ և զգաստ մնալ, վորպիսով ամեն բոլոր պատրաստ լինի դաշտային պահակներ առանձնացնելու հակառակորդի հարձակման դեպքում:

Այնքան, Վորքան հնարավոր ե հարձակուալ հան-
գընտի վրա տեղավորման ժամանակ և ճակատից և
թիկնուքից և թևերից, դրա համար ել պաշտպանու-
թյունը պետք է լինի նորս բոլոր:

4. ՊԱՀԱԿԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.

Ապահովել գլխավոր ուժերի հանգիստը պատահական և անսպասելի հարձակումներից և թույլ չտալ հակառակորդի հետախուզներին:

Հարձակման դեպքում դիմադրել և կանգնեցնել
Թշնամուն, քանի դեռ գլխավոր ուժերը պատրաստ չեն
մարտի դուրս գալու:

5. ՅԵՐԹԱՇԱՐԺԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՅԵՎ ՆՇԱՆԱԿՈՒ- ՔՅՈՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՍՈՒՄ.

Պատերազմում ավելի շատ պիտք է քայլել, քան կռվել: Յերթաշարժերը զորամասերին ավելի շատ են թուլացնում և հալից պցում, քան ինքը մարտը: Լավ կլիներ, լեթե մենք կարողանայինք նավելի քիչ քայլել և լերկաթուղով ճանապարհորդել, բայց լերկաթուղիները մեզանում ամեն տեղ էն գնում, այլ միայն գնում են կարևոր ուղղութիւններով:

Լեհ-խորհրդային վերջին պատերազմում, 1920 թվին, կարմիր բանակը Արևմտյան Դվինա գետից մինչև Վիսլա անցավ, սակայն այդ հսկայական ճանապարհի վրա շատ քիչ կռիվ յեղավ:

Յերթաշարժերը լինում են զանազան տեսակի. — հարձակողական, նահանջողական և թեկային:

Հարձակողական յերթով զորքը գնում է ուղիղ հակառակորդի դեմ, նպատակ ունենալով գտնել նրան, մարտի բռնվել կամ ուժով տիրել հակառակորդի տեղավորված տեղանքները: Այդ շարժումը պահանջում է արագութուն, ծածկվածութուն և լրիվ պատրաստվածութուն, վորպեսզի հնարավոր լինի յերթից մարտի անցնել:

Նահանջողական շարժման դեպքում զորամասերը հեռանում են հակառակորդից, իսուսափելով մարտից: Նման դեպքում մեծ նշանակութուն է ունենում ծածկվածութունը, կարգապահության պահպանումը, հետևապէս անհաջող մարտից հետո: Թեկային շարժումները — յերթ զորամասերը գնում են հակառակորդի կողքերով — զործադրվում են նրա համար, վորպեսզի շրջա-

փակեն թշնամու թևերը կամ շարժման մի ճանապարհից անցնեն մյուսին, վորպեսզի հակառակորդին հարվածեն այլ կողմից և այլ ուղղութիւններով:

Թեկային շարժումները ձեռնառու չեն կատարել հակառակորդից հեռու, գետերով և անտառներով շրջապակելով, հնարավորության սահմաններում ավելի արագությամբ և ծածկվածությամբ:

Մեծ զորամասերը, այսինքն 2—3 հետևակ գնդեր հարձակման ժամանակ առաջ են ուղարկում առաջապահ մասեր (ավանգարդ). իսկ թիկունք՝ արրիերգարդ: Առաջապահ մասերի խնդիրն է՝ յետ մղել հակառակորդի փոքր մասերը, խոշոր մասերը կանգնեցնել մինչև գլխավոր ուժերը կմոտենան մարտին:

Նահանջի դեպքում յետևից գնում է արրիերգարդը. նրա խնդիրն է՝ պահել հակառակորդին այնքան ժամանակ, վորքան անհրաժեշտ է գլխավոր զորամասերին անախճել կերպով թշնամուց հեռանալու համար: Արրիերգարդը նահանջելու ժամանակ ավանգարդից ուժեղ է լինում. նրան հատկապէս պիտք է հրետանի, վորն իր կրակով հեռու տարածութիւնից ամենից շուտ և լավ կարող է կանգնեցնել թշնամուն:

լինեն, ուշացած տեղ հասնելու դեպքում կորցնում են իրենց նշանակությունը, քանի վոր այդ լուրերի ոգտագործման ժամանակն արդեն բաց և թողնված լինում:

Հետախուզության հաղորդագրությունները հնարավորին չափ պետք և լինեն ստուգված և լրիվ: Յեթե հետախուզության տված տեղեկությունները սուտ ու սխալ լինեն, դա միշտ վատ հետևանքներ կունենա մարտական խնդրի իրագործման վրա: Անհրաժեշտ և նույնպես, վորպեսզի բոլոր հետախուզյուններն ունենան անհրաժեշտ վճռականություն իրենց վրա դրված խնդիրները մինչև վերջը, ինչ գնով ել ուզում և լինի, իրագործելու համար:

Ամենազլխավոր հատկությունը, վորին պետք և տիրապետեն բոլոր լավ հետախուզյունները, — դա համարձակությունը, յիտանդը և ճկունությունն և: Անհրաժեշտություն դեպքում պետք և կովով ճեռք բերել այն բոլոր տեղեկությունները, վորոնք անհրաժեշտ են գործամասերին:

3. ԻՆՁ ՊԵՏԲ Ե ԳԻՏԵՆԱ ՅԵՎ ԿԱՐՈՂԱՆԱ ԱՆԵԼ ՀԵՏԱԽՈՒՅԶԸ.

Լավ հետախուզություն կատարելը և տեղանքի ու հակառակորդի մասին բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները հավաքելը շատ գծվար գործ է, և ամեն մի մարդ ընդունակ չէ դա անելու: հատկապես այդ դժվար և աշխատ, ցերք հակառակորդի մոտ կան կրակի բազմաթիվ և ուժեղ միջոցներ, վորի ոգնությունը նա

աչալուրջ պաշտպանում և իր տեղավորման բոլոր մատույցները (ПОДСТУПЫ):

Հակառակորդին իրապես հայտնաբերելու կամ հաստատապես համոզվելու համար, վոր նա բացակայում և, անհրաժեշտ և հետագոտել տեղանքը:

Պետք և անպայման հետապոտել ամեն մի թուփ, ամեն մի առու, ամեն մի բլրակ: Հետախուզը պետք և գործի աշնպես, վոր նա բոլորը տեսնի, բայց ինքը ցնա անտեսանելի թշնամու համար: Այս բոլորը խստում են այն մասին, վոր հետախուզությունը կարելի չէ կատարել միայն լավ նախապատրաստված մարտիկներով, վորոնք գործնականում կարող են իրագործել իրենց գիտելիքները: Ուստի և ամեն մի ռազմիկ պետք և լինի վոչ միայն լավ մարտիկ, այլև շատ լավ հետախույզ:

4. ՈՎ ՅԵՎ ԻՆՁՊԵՍ Ե ՏԱՆՈՒՄ ՀԵՏԱԽՈՒՅՈՒ ԹՅՈՒՆԸ.

Հետախուզություն կատարում են հետևակը, հեծելազորը, հրետանին, ողանավատորմը և մյուս մասնագիտական զորամասերը: Հետախուզության հիմնական միջոցները հանդիսանում են հեծելազորը և ավիացիան:

Սովորաբար հետևակը տանում և ինքնուրույն հետախուզություն թշնամու հետ անմիջական ընդհարում ունենալու շրջանում, իսկ առանձին դեպքերում՝ նաև 6—7 կիլոմետր հեռավորության վրա իր առաջավոր զորամասերից: Հետևազորը հետախուզություն և կատարում յերկու հիմնական միջոցներով — զիտողու-

թյամբ և մարտով: Հետախուզության և դիտողության համար զորամասերից առանձնացվում և միայն առանձին, 2—3 հոգուց կազմված դետակետ: Տեղեկութուններ հավաքելու համար հետախուզային զորամասերն առանձնացնում են ամենապակասը մեկ հրաձգային ջոկ:

Ամեն մի հետախուզային զորամաս հետախուզության իրադրոժման դեպքում բաժանվում և հետախուզային խմբակների և կորիզների:

Հետախուզային վաշտն իր կազմից առաջ շարժվելու համար առանձնացնում և 1—2 դասակ, իսկ մնացած դասակներից կազմում և կորիզներ: Դասակն առանձնացնում և հետախուզող ջոկեր և կորիզներ: Հետախուզային ջոկն առաջ և ուղարկում 1—2 զազորներ, ամեն մեկը կազմված 2—3 դետակետից, իսկ մնացած մարտիկները կազմում են ջոկի կորիզը:

Կորիզը միշտ շարժվում և հետախուզային խմբակի յետևից, վորոշակի տարածության վրա և հանդիսանում և հետախուզային առաջավոր մասերի պահեստը:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, վոր հետիոտն հետախուզության հիմնական բջիջը հանդիսանում և հրաձգային ջոկը:

40. 336

ԳԻՆԸ 20 Կ.